

Nr. 10
(316)

6-12 martie 1996

Religia în școală: pag. 10-12

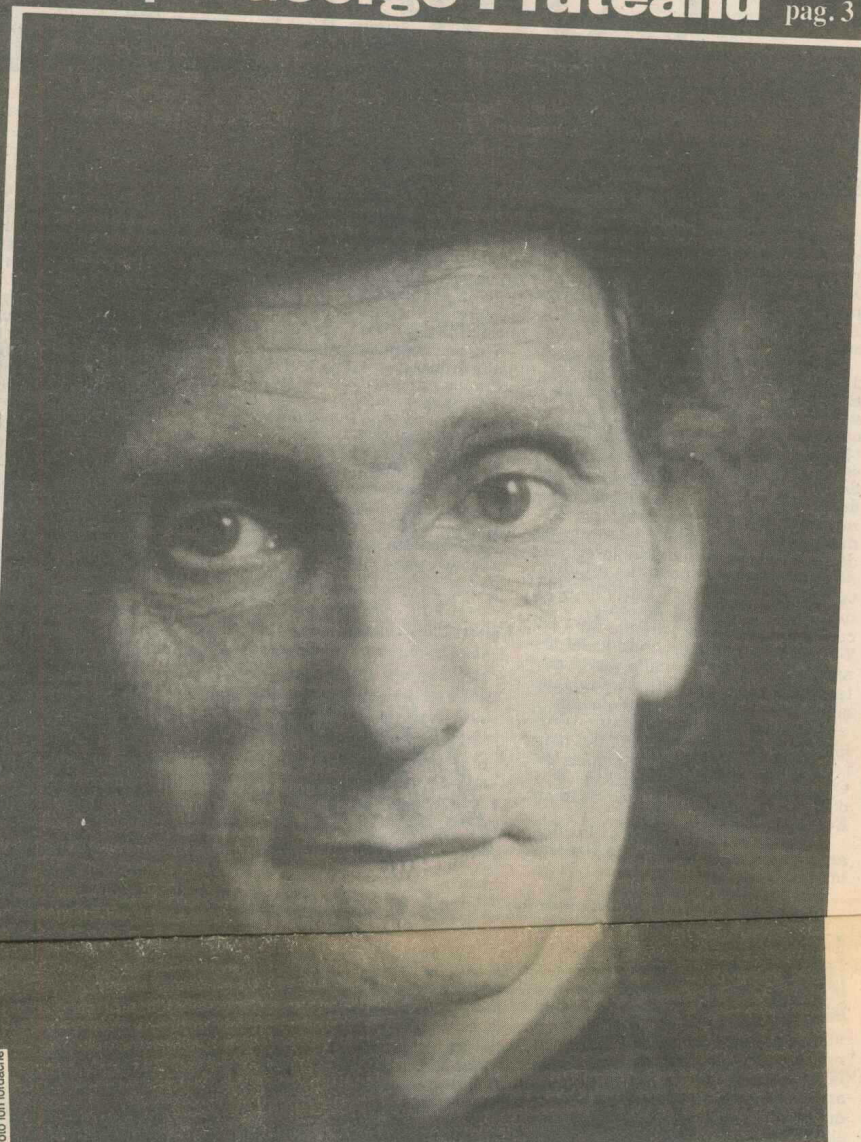
Mihai Șora, Teodor Baconsky,
Andrei Cornea, Radu Coșarcă

**Supliment gratuit:
Presă între
bani și politică**

**Inamovibilitatea
judecătorilor (ancheta)** pag. 6-7

**H.-R. Patapievici:
Statul polițienesc** pag. 8

Foto Ion Iordache

Legea partidelor politice, recent trecută prin Senat, va cuprinde, la articolul 2, prevederea că partidele trebuie să promoveze „valorile și interesele naționale”. Un senator UDMR a întrebat *cine și cum* definește interesul național, la care i s-a răspuns pe loc că interesul național este atât de evident, încât nu mai necesită discuții. Subtextul, desigur: trebuie să fii ungar pentru ca să nu-ți fie evident interesul național românesc.

Senatul României trăiește, așadar, în plin delir al „evidențelor”. După ce secretul de stat fusese definit ca fiind ceea ce „este vădit că are acest caracter”, iată, este rîndul interesului național să fie considerat drept o noțiune al cărei sens se impune prin sine însăși oricui este, firește, „bun român”. Secretul de stat – o axiomă. Interesul național – o a doua. Măcar dacă s-ar declara și avuția națională o evidentă, căci poate – cine știe – lucrul i-ar umple de o sacra reverență geometrică pe potențialii săi delapidatori!

Însă, dacă, în realitate, secretul de stat nu este o evidentă, dar poate fi și trebuie definit cu precizie, interesul național nu este o evidentă deoarece nu poate fi nici definit, și nu poate exista nici vreun acord apodictic asupra sa. Căci dacă interesul național precum și ceea ce îl servește ar fi evidente, cel puțin pentru toți cei de bu-

nă-credință, divergențele esențiale între oamenii politici ar apărea inexplicabile ori ridicole.

Cînd, la faimosul Consiliu de Coroană de la Sinaia din 1914, s-a hotărît neutralitatea României în războiul mondial (ceea ce anunța o intrare în război de partea Antantei în viitor), P.P. Carp și Carol I s-au opus acestei decizii. Și ei, ca și alții, precum Marghiloman, C. Stere, vedeau întere-

atunci, cum nici astăzi, interesul național și cu atît mai puțin mijloacele destinate a-l servi nu au fost evidente.

Există cel puțin trei motive pentru care noțiunea de interes național rămîne incertă, imposibil de definit și cituși de puțin evidentă. Mai întîi, *națiunea nu este o ființă*, un organism natural, dotat cu conștiință și voință care să-și exprime nemijlocit și limpe-

au primit, în realitate, este o delegare a puterilor, dar nu o *delegare a conștiințelor, ori a cunoștințelor*. Ei pot acționa (adică legifera, ori administra) în numele celor care i-au ales, dar nu pot cunoaște, simți, ori conjetura evidente în locul acestora.

În sfîrșit, viitorul rămîne incert, iar politica nu va fi niciodată o știință care să dea asigurări în privința rezultatelor. Mijloacele noastre sînt limitate, iar efectele lor rămîn imprevizibile. Ceea ce astăzi pare a fi în interesul național, mîine, din perspectiva istoriei, va fi considerat, poate, pozitiv acestuia.

O societate democratică nu se conduce după un interes național definit aprioric și apodictic, și nici nu are dreptul de a declara evident ceea ce nu este defel, numai pentru a-și afla legitimări comode. O societate se conduce după interesele oamenilor săi politici, sau ale unor grupuri bine definite. Maximum ce se poate spera atunci este ca deciziile să fie luate în urma unor dezbateri și controverse serioase și aprofundate, ceea ce conduce la compromisuri convenabile și la evitarea exceselor și a tiraniei. Maximum ce se poate spera, așadar, este să nu fie violate majoritatea intereselor individuale. Restul e demagogie.

ANDREI CORNEA

O evidentă – interesul național?

resul național al României de partea Germaniei, cu care România avusese un tratat secret de alianță pe care voia să-l denunțe. Erau „răi români” acești oameni politici, ca și monarhul care asigurase independența noului Regat, care cereau respectarea cu credință a angajamentelor asumate și se temeau de expansiunea rusească, erau ei mai „răi români” decît I.I.C. Brătianu ori Nicolae Filipescu? Cei care se consolau cu pierderea Ardealului simțeau mai puțin românește decît cei dispuși să abandoneze Basarabia? Deloc. Pur și simplu nici

de interesele. Noi nu știm niciodată ce „vrea” națiunea, ci, cel mult, care este numitorul comun al unui număr de voințe individuale ale cetățenilor, ceea ce este cu totul altceva.

Apoi, cei care denumesc, formulează interesul național, la un moment dat, sînt oamenii politici. Aceștia se comportă însă adeseori ca și cînd, o dată cu votul care i-a trimis în Parlament, au primit și un mandat mistic, în virtutea căruia ei acționează automat în folosul interesului național, de parcă ar cunoaște în baza unei intuiții inefabile acest interes. Ceea ce ei

În ultimul timp, din 1995, intrarea în țară a ajutoarelor a fost mult îngreunată de către Firma „Rom-Trans”, care pretinde taxe de tranzit între 36 și 65 DM pentru a completa un formular de tranzit, valabil pe distanța de cca 8 km (!) dintre punctul de frontieră Borș-Vama Oradea. Se știe că transporturile umanitare sînt scutite de taxe vamale și de tranzit – conform normelor internaționale existente.

Asociația noastră ca și alte asociații caritative nu dispun de fonduri suplimentare. Au fost cazuri cînd cei sosiți cu ajutoare pentru România, neputînd plăti această taxă suplimentară, s-au întors în Ungaria, unde au donat cele aduse fie pentru Ungaria, fie pentru Croația. Mai mult, vameșii de la Borș ridică pașaportul celor veniți cu ajutoare și nu-l restituie decît după ce aceștia au plătit taxa cerută de „Rom-Trans”. Deoarece adevărata de plată trebuie semnată de șeful de tură – care este greu de găsit sau duce tratative cu alte persoane –, se creează întîrzieri inutile, de pînă la 7-8 ore. Acest procedeu duce la deturarea ajutoarelor spre alte țări și determină multe asociații să suprima acțiunile caritative pentru România.

În această situație, nu știm ce rol mai joacă aprobarea primită din partea Ministerului Sănătății, emisă de Comisia interdepartamentală de coordonare a ajutoarelor – dir. ec. doamna Ecaterina Burlean.

Vă rugăm să binevoiți a clarifica această problemă cu Direcția Generală a Vămilor.

Cu deosebită stimă,

Președintele Asociației de Ajutor pentru
Provincia Moldova (România),
Dr. med. Viorel Jonescu,
07.02.1996

Stimată doamnă Adameșteanu,

Un prieten al meu, profesor la Universitatea „Al.I. Cuza” din Iași, m-a îndemnat ca să mă abonez la revista „22” și a făcut acest lucru cu multă căldură. Astfel, eu sînt abonat la revista de la 1 ianuarie 1996 și apreciez mult conținutul revistei, înalta ei tinută intelectuală și poziția ei aproape imparțială în sfera politicii. Apreciez mult faptul că revista publică puncte de vedere divergente, urmînd ca cititorul să-și formeze o părere cit mai bună, pe baze obiective, asupra fiecărei probleme puse în discuție.

Am fost însă impresionat în mod neplăcut de o afirmație pe care dumneavoastră o faceți în cadrul articolului de fond din numărul 7 (313) al revistei, o afirmație despre care eu susțin cu toată tăria că este inexactă. Citez: „Membrii echipei Roman (...) printr-o altă mineriadă decît cea în urma căreia ajunseseră la putere (iunie 1990)”. Eu afirm că realitatea este alta: membrii echipei Roman nu au ajuns la putere în urma vreunei mineriade.

La data de 20 mai 1990 au avut loc alegeri parlamentare. Două instituții de prestigiu de sondare a opiniei publice, una românească, IRȘOP, și una din exteriorul țării, INFAS, au studiat rezultatele alegerilor, prin răspunsurile date de un număr foarte mare de alegători, aleși în mod științific, cu privire la opțiunea lor la votare. Rezultatele cercetărilor lor au fost confirmate apoi întru totul de rezultatele oficiale ale alegerilor, anume că formațiunea politică numită la acea vreme FSN a obținut aproximativ 66% din voturi (nu rețin cifra exactă).

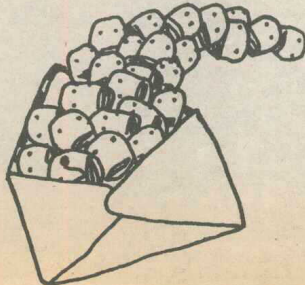
Prin urmare, echipa Roman a dobîndit puterea pe baza unor alegeri libere, despre care nimeni nu a afirmat că ar fi fost falsificate, alegeri democratice în toată puterea cuvîntului. Faptul că noua putere nu era încă su-

ficiență de consolidată pentru a face față unei răzmerițe în ziua de 13 iunie prin forțe competente/abilitate (poliția), și că în consecință au intervenit niște forțe incompetente/neabilitate (mineri sau pseudomineri), este foarte, foarte regretabil. Nu se pune aici în discuție dacă ceea ce au făcut aceștia a fost ceva bun sau nu. Faptul fundamental care rămîne valabil este acela că guvernul Roman era un guvern sprijinit de opțiunea clară a majorității alegătorilor.

Eu voi rămîne un fidel cititor al revistei dumneavoastră, nutrînd speranța că afirmații inexacte, ca cea menționată de mine mai sus, nu vor mai apărea ca fiind punctul de vedere al redacției revistei. În final, vă adresez următoarea rugămînte: dacă nu veți găsi de cuvîntă ca să publicați părerea mea în revistă (în pagina a doua, cum o faceți de obicei), vă rog foarte mult să-mi comunicați părerea dumneavoastră, pe scurt, prin poștă.

Cu deosebită stimă,

Dr. ing. Filip Reicher,
conferențiar (pensionar),
Universitatea Tehnică „Gh. Asachi” Iași,
20 februarie 1996

Domnule Filip Reicher,

Vă mulțumesc pentru cuvintele bune despre revista noastră. Cit privește editorialele apărute în „22”, ele exprimă în primul rînd punctul de vedere al autorului și apoi, într-o anumită măsură, punctul de vedere al redacției (care, după cum ați observat, deseori are opinii diferite despre același eveniment).

În privința editorialului meu din nr. 7/1996, intitulat „Pact inoportun, memorie inoportună”, aveți dreptate spunînd că echipa Roman a venit la putere în urma unor alegeri libere. (Nu iau în discuție fraudă, deși existența ei în 1990 este indiscutabilă, pentru că ea nu cred că a depășit 15-20% din voturile exprimate.) Fraza mea, citată în scrisoarea dumneavoastră, se referea la contextul în care FSN, care cîștigase alegerile, a optat pentru o echipă de guvernare mai tină și mai dinamică, aleasă de Petre Roman. Și, iată, chiar d-l Petre Roman, în interviul pe care mi l-a dat în numărul 9/1996, spune clar că libertatea în a-și face programul și echipa o datorează lui 13-15 iunie. Eu la acest fapt m-am referit (afirmîndu-l), și am acum dovada că afirmația mea a fost cit se poate de exactă.

Cu urări de bine,

Gabriela Adameșteanu

Inițiativa dumneavoastră de a oferi cititorilor un grupaj de opinii privind răpirea Insulei Șerpilor a fost inspirată. Sînt necesare asemenea dezbateri despre teritoriul național aflat sub stăpînire străină. Desigur că ele vor atrage atenția tineretului, și nu numai, asupra nedreptelor detrunchieri pe care România le-a suferit în perioada contemporană. Menținerea vie și permanentă în conștiința națională a imaginii complete a spațiului românesc este o datorie de prim ordin a intelec-

tualității noastre. A uita sau chiar a nega apartenența acestor teritorii la spațiul național, firesc și legal al națiunii române este un act de trădare a interesului național.

Vă sugerez ca în continuarea acțiunii ce ați început să dați opiniei publice și o dezbateri privind un alt teritoriu național pierdut: nordul Bucovinei. Tragică detrunchieră din 1940 și menținerea în continuare a unei înstrăinări intempestive și neglijente a părții de nord a Bucovinei constituie o rană deschisă a sufletului românesc. Zeci de mii de români și-au dat viața pentru unirea și reîntoarcerea Bucovinei la România, mii de bucovineni rămași sub stăpînire străină au fost asasinați, deportați și terorizați pentru faptul de a fi români și a-și iubi țara, zeci de mii de cetățeni ai părții înstrăinate a României au fost nevoiți să ia calea refugului, părăsindu-și pămîntul natal.

Printre problemele care ar putea face obiectul mesei rotunde menționez următoarele:

1. Considerați că pierderea Nordului Bucovinei în 1940 este urmarea unor mijloace conforme dreptului internațional?

2. Considerați că actuala deținere a acestui teritoriu poate fi justificată printr-un titlu legitim din punct de vedere al dreptului internațional?

3. Considerați că actualele reglementări pentru intrarea României în structurile economice, militare și politice euro-atlantice pot constitui un impediment pentru afirmarea și valorificarea drepturilor noastre asupra nordului Bucovinei?

Dintre specialiștii în problemele Bucovinei indic următoarele personalități: Aurel Preda, doctor în drept internațional, Octavian Căpățână, profesor la Facultatea de Drept din București, Florin Constantin, cercetător la Institutul de Istorie „N. Iorga”, Vladimir Trebici, membru al Academiei Române, și Radu Economu, jurist.

Cu toată stima și prețuirea pentru revista „22” și activitatea dumneavoastră de redactor-șef,

Radu Economu

Abuzul de dileme

Săptămînalul „22” a publicat recent în cîteva numere succesive fragmentul de lucrare „Dilemele integrării economice europene. «Chestiunea țării post-comuniste», în care este vorba despre rolul hegemonic, protecționism, concurență, interese strategice și despre altele asemenea. Acestea toate sînt însă probleme și nicidecum dileme. Se pare că autorul scoțese acești termeni sinonimi sau foarte apropiați și-l folosește pe cel preferat. Sensurile lor sînt totuși diferite și inconfundabile: pe cînd problema este orice chestiune pusă în discuție pentru a fi rezolvată, dilema reprezintă raționamentul ce pleacă de la alternativa A sau B este adevărat, continuă cu ipotezele dacă A este adevărat K este adevărat și dacă B este adevărat K este adevărat, încheindu-se cu concluzia fermă K este adevărat. Aceasta este dilema simplă, cu înțelesul practic de alegere între două soluții la fel de convenabile sau de inconvenabile și care conduc la același rezultat. Un exemplu devenit clasic îl avem încă de la Aristotel: dacă vrei să filozofați, spunea el, atunci să filozofați cu adevărat, iar dacă nu vrei, argumentați-mi de ce nu. Oricum, însă, trebuie să filozofați.

O dilemă s-a ivit în preajma alegerilor noastre prezidențiale din 1992, cînd nu se știa încă pe cît timp va fi ales președintele. A remarcat-o atunci Victor Isac în *România liberă*: se putea stabili mai întîi durata mandatului și apoi să se facă alegerea, dar

tot atît de bine s-ar fi început cu această alegere și după aceea să se hotărască pe cîți ani. Urmarea ar fi fost aceeași – un președinte ales pe timp determinat. N-a existat însă „o dilemă poloneză” la ultimele alegeri din țara vecină, cum s-a susținut în *România liberă*. Ar fi fost dacă cei doi concurenți din faza finală ar fi avut programe și poziții identice sau foarte apropiate. Și nici la noi nu va apărea „dilema politic-electorală” anticipată de *Curierul național* în numărul din 15 februarie, căci, dacă alegătorii noștri vor avea să se decidă între cele cinci forțe politice pe care le enumeră ziarul, ei se vor afla într-o cvintalămă electorală – dacă, bineînțeles, toate programele acestor forțe s-ar putea reduce la o singură ofertă.

Lumea însă nu prea se întreabă ce este de fapt dilema. Se mulțumește cu sonoritatea acestui cuvînt și uezază de el după bunul plac, cu înțeles de alternativă, încurcătura, dificultate, indoială, descumpănire. A ajuns și denumirea unei publicații, în ale cărei pagini am marcat prin august „frumoasa dilemă” atribuită lui Alexandru Paleologu pentru răstimpul în care a fost ambasadorul României la Paris și, totodată, alături de „golani” ce demonstau în București. Se poate însă vorbi aici de incompatibilitate, nu de dilemă.

Autorul nostru, Daniel Dăianu, s-a lăsat și el dus de curent și mai are ghinionul unei greșeli ce sare în ochi, instalată cum este în chiar primul cuvînt din titlu, proiectînd astfel o umbră de neîncredere asupra celor ce urmează. În schimb, este și foarte ușor de înlăturat, mai ales că lucrarea lui este încă în curs de apariție.

Alexandru Gămaș, pensionar,
Constanța, 19.02.1996

Stimată redacție,

Vă anunț că întrerup abonamentul la revista „22” începînd cu data de 1 ianuarie 1996, fără a omite a vă mulțumi pentru regularitatea cu care am primit număr de număr. Voi căuta să vă mai urmăresc și nu este exclus ca în viitor să reînoind firul abonamentului, dar nu înainte de a vedea că ați adoptat adevărata ortografie a limbii române, cu „sunt” și „ă”.

Cu cele mai alese gînduri,

Voichița Cerghizan,
Cimpia Turzii, 21.12.1995

ECONOMISIȚI PÎNĂ LA 40% ABONINDU-VĂ DIRECT LA REDACȚIE

8%	6.000 lei trimestrial cu expediere prin poștă
15%	5.500 lei trimestrial cu ridicare de la redacție
	SPECIAL pentru pensionari, cadre didactice, elevi, studenți, foști deținuți politici și veterani de război
30%	4.500 lei trimestrial cu expediere prin poștă
40%	4.000 lei trimestrial cu ridicare de la redacție

Cei interesați sînt rugați să expedieze prin mandat poștal suma corespunzătoare, pe adresa:
**Revista „22”, cont 45103532 BCR
Filiala sector 1, Calea Victoriei nr.
155, bl. DI, București.**
Adeverințele (talon de pensie, adeverințe școlare etc.), valabile un an, se expediază pe adresa:
**Revista „22” Calea Victoriei 120, sector
1, București,** cu specificarea pentru **Serviciul de Difuzare.**
Abonamentele se pot achita și la sediul redacției.

Abonamentele cu reducere sînt sponsorizate de Asociația EST-LIBERTES

ILIE ȘERBĂNESCU

Ținte reale și ținte false

În baza unor norme elaborate de Banca Națională, au început să opereze prevederile unei Ordonanțe adoptate de guvern puțin înainte de reluarea sesiunii parlamentare. Sînt prevederi ce urmăresc oficial „întărirea disciplinei financiare” și, mai precis, descurajarea tezaurizării valutei la intermediari (bănci sau case de schimb), precum și combaterea evaziunii agenților economici de la achitarea obligațiilor către stat.

Ce este binevenit...

Multe dintre măsurile luate sînt firești și binevenite. Și, prin consecință, la fel sînt penalitățile usturătoare prevăzute în caz de nerespectare a noilor reguli stabilite. Penalități care, de altfel, pentru a avea semnificație, urmează a fi plătite de persoanele fizice răspunzătoare și nu de persoanele juridice pe care le reprezintă.

Firească și binevenită este obligarea agenților economici de a schimba valuta deținută în caz că au datorii în lei (în afară de situația în care sînt de efectuat în următoarele 30 de zile plăți în contul unor datorii chiar în valută). Nu este normal să se stea cu valuta la ciorap cînd obligații în lei nu sînt onorate.

Firești și binevenite sînt de asemenea repatrierea rapidă (în termen de 5 zile) a valutei încasate în străinătate, desfășurarea sub licență a comerțului în contrapartidă (barter) ca o asigurare că acesta nu este montat doar ca operațiune de evaziune valutară și, în sfîrșit, plafonarea riguroasă a plăților în numerar în lei între agenții economici. Proliferarea acestor plăți – adică ocolirea de către agenții economici a propriilor conturi din bănci – devenise un instrument al neachitării obligațiilor către stat, căci băncile, potrivit legii, rețin automat din conturile agenților economici sumele datorate de aceștia bugetului de stat.

În ultimă instanță, firească și binevenită este și adoptarea unor măsuri vizînd fluidizarea pieței valutare interbancare. Este vorba de a limita intermediarilor (adică bănci și case de schimb) așa-zisele „poziții lungi” ale acestora în valută. La sfîrșitul fiecărei zile, peste anumite cantumuri reprezentînd valoarea pasivelor în valută sau 10% din fondurile proprii, băncile nu vor mai putea păstra la dispoziția lor valuta obținută la schimb de la clienți, fiind obligate s-o valorifice pe piața interbancară, adică s-o vîndă altor bănci care au nevoie. Este astfel combătută tendința băncilor de a reține valuta în așteptarea avantajelor pe care le oferă devalorizarea leului, tendință care făcea ca băncile inesele să fie interesate în devalorizări ale monedei naționale și chiar să speculeze în direcția acestora. Valuta care nu găsește valorificarea la o altă bancă va trebui de-a-cumul vîndută Băncii Naționale la cursul practicat de aceasta.

Asaltul asupra caselor de schimb

Evident, la alte dimensiuni, lucrurile sînt stabilite să se desfășoare similar la casele de schimb. La sfîrșitul zilei, fiecare punct de schimb valutar nu mai poate păstra în valută decît 2.000 de dolari sau echivalentul. Sumele peste această limită trebuie valorificate pe piața interbancară, adică vîndute băncilor, și, dacă nu găsec cumpărători, urmează să fie preluate de Banca Națională de asemenea la cursul practicat de aceasta.

Se observă că valuta este pusă să circule între operatorii ei. Ceea ce este un lucru bun. Pentru că reprezintă un factor de integrare a caselor de schimb în piața interbancară și de unificare a cursurilor pe această piață, chiar dacă băncile nu dispun deocamdată de operaționalitatea de a onora pe loc acestor case contravaloarea în lei a sumelor în valută prezentate la schimb nu din dorință, ci din obligație.

Dar este limpede că asemenea efecte pozitive vor exista numai în măsura în care Banca Națională va promova un curs realist. Pentru că, în ultimă instanță, măsurile menționate încearcă forțarea caselor de schimb și a băncilor de a cumpăra valuta la prețuri cit mai scăzute pentru a nu înregistra pierderi sau chiar a nu falimenta în urma obligației de a valorifica așa-zisele surplusuri la cursul impus de Banca Națională.

Admițînd că Banca Națională ar dori să promoveze permanent doar un curs realist, de unde va ști însă care este nivelul acestuia, pe care nu îl poate stabili decît piața, și nu vreo instituție? Nu este un secret pentru nimeni că așa-zisul curs „de referință” al Băncii Naționale a fost luni de zile mai favorabil imaginii monedei naționale decît cel cu care au operat efectiv băncile pe piața interbancară. Și ce să mai vorbim de cel existent la casele de schimb!

Suspiciunea este că măsurile impuse caselor de schimb reprezintă constrîngerii promovate tocmai pornindu-se de la ideea falsă că pe piața acestora cursul leului ar fi fost în mod speculativ subvaluat și că, dimpotrivă, cursul mai mult ipotetic – zis „de referință” al Băncii Naționale – ar fi cel real. Astfel încît asaltul asupra caselor de schimb s'ar urmărirea, în ultimă analiză, doar înlăturarea practic a sursei care prefața sau aducea la vedere cursul de piață al leului, de atîtea ori sensibil diferit de cel zis „de referință” menținut artificial. Și de mențineri artificiale ale cursului cam au nevoie autoritățile de la București în scopuri electorale în anul electoral 1996!

Camuflajul nu poate fi o soluție

Nu trebuie să fii specialist pentru a realiza că a nu aduce la vedere sau chiar a camufla devalorizarea leului nu înseamnă și că aceasta nu se va produce! Încercarea de a impune prin măsuri administrative nu un curs rezultat din cererea și oferta pieței, ci un curs supraevaluat forțat – care există numai în dorințele autorităților de a nu vedea leul devalorizîndu-se și prețurile interne crescînd din această cauză – nu va face decît să anuleze progresele realizate pînă acum în funcționarea pieței interbancare, să o destabilizeze și să amplifice evaziunile valutare. Iar sub paravanul unei himerice stabilități a cursului se vor acumula dezechilibre care se vor repercuta grav, pînă la urmă, în plățile externe și în inflația internă. În plus, „șmenarii” pieței negre își freacă mulțumiți mîinile, căci par să devină singurii cîștigători ai acestor măsuri.

Piața neagră s-ar putea să explodeze, fie pe curs, adică printr-o devalorizare puternică a leului, fie pe volum, în sensul atragerii în tranzații a unor fonduri care pînă acum urmau traiectele oficiale sau cele mai puțin oficiale care însă se desfășurau sub umbrela oficială a caselor de schimb. Dacă piața neagră va exploda, înseamnă că suspiciunea privind casele de schimb – că acestea deveniseră un fel de plăci turnante pentru finanțarea unor importuri și nu mai constituiau ceea ce trebuiau de fapt să constituie – era reală. Și că, deci, măsurile adoptate au lovit în plin. În orice caz, prin noile măsuri se departajează mai net legalul de ilegal și ca atare, dacă piața neagră va prelua ceea ce era camuflat sub pălăria caselor de schimb, rămîne organelor de control să rezolve problema.

Economic însă problema fundamentală rămîne raportul între cererea și oferta de valută, care depinde de situația conturilor externe și de existența unei finanțări acoperitoare din străinătate. Căci, propriu-zis, pentru criza de valută casele de schimb oricum reprezintă o țintă falsă, care cel mult poate fi folosită pentru a se abate atenția de la adevărata cauză a acesteia. La baza accentuării crizei de valută se află nefericita politică promovată tocmai de guvernul Văcăroiu de a stimula activitatea industrială înaintea restructurării ei, ceea ce a dus la reactivarea industriilor neperformante ce consumă masiv resurse din import, fără a ieși însă în mod corespunzător la export. Exact ceea ce a provocat cel mai mare deficit comercial extern cunoscut de România vreodată – aproape două miliarde de dolari în 1995 – și din cauza căruia nu trebuie să ne mirăm de căderea leului.

Marți 27 februarie

• Reacții după dezbaterile motiunii „Energia”
CDR solicită tragerea la răspundere a miniștrilor vinovați de criza energetică și o evaluare a pagubelor. Emil Constantinescu a accentuat necesitatea răspunderii individuale, chiar dacă nu există încă o lege a răspunderii ministeriale.

• UE – mulțumită de România

În cadrul reuniunii Consiliului de Asociere România-UE, desfășurată la Bruxelles, comisarul european Hans van der Broek a apreciat eforturile României de a-și pregăti calitatea de membru deplin al Uniunii Europene. Pe de altă parte, România a semnat un acord european privind cooperarea transfrontalieră.

• SUA promit asistență pentru rețehnologizarea armatei

Subsecretarul Apărării SUA pentru achiziții și tehnologie, Paul Kaminski, aflat în vizită la București, a declarat că, prin semnarea Acordului privind schimbul de informații de cercetare-dezvoltare în domeniul apărării, Statele Unite au posibilitatea să transmită către partea română o serie de standarde NATO de ultima oră, pentru menținerea interoperativității cu NATO a sistemului românesc de apărare națională.

Miercuri 28 februarie

• Afirmările ambasadorului Moses nu prea sînt aprobate

Președintele Ion Iliescu a declarat că ar fi fost mai bine ca ambasadorul SUA la București, Alfred Moses, „să se abțină” de la declarațiile privind prezența partidelor extremiste în Guvernul României. Președintele executiv al PDSR, Adrian Năstase, crede că Moses și-a depășit mandatul. În schimb, purtătorul de cuvînt al MAE a apreciat afirmațiile „de bun-simț” atît timp cît au fost generale, fără a se face vreo nominalizare.

Joi 29 februarie

• CDR cere despăgubiri pentru cei afectați de criza energetică

Comitetul Executiv al CDR a adoptat o declarație prin care protestează față de modul în care Guvernul înțelege să dea curs motiunii „Energia”. CDR va introduce în Parlament un proiect de lege cu articol unic ce prevede ca salariații lezați de criza energetică să primească 75% din salariul de bază lunar.

• PAC reia oferta de colaborare adresată CDR

Președintele PAC, Nicolae Manolescu, a reînnoit oferta de colaborare adresată Convenției Democratice. Demersul a fost argumentat prin prevederile referitoare la alianțele politice din Legea partidelor, potrivit cărora nu sînt acceptate în cursa electorală decît alianțele între partide politice, nu și cele de tip CDR.

• Președinția cere amănunte liderului CDR

Purtătorul de cuvînt al Președinției a contestat vehement declarația liderului CDR conform căreia „nu mai putem accepta un sistem politic în care vinovații din Guvern devin fie ambasadori, fie consilieri prezidențiali”. Ambasadorul Traian Chebeleu a solicitat președintelui Convenției să facă precizările nominale care se cuvin.

Vineri 1 martie

• PUNR dezaprobă în continuare afirmațiile ambasadorului american

Vicepreședintele PUNR, Ioan Gavra, a declarat în cadrul Biroului Permanent al partidului că PUNR respinge în continuare afirmațiile ambasadorului american Alfred Moses și de aceea va expedia președintelui SUA, spre informare, declarațiile reprezentantului său la București.

(Continuare în pagina 4)

Sîmbătă 2 martie

• Constantinescu răspunde Președinției

Emil Constantinescu a prezentat o listă a persoanelor compromise care au fost totuși numite în funcții de ambasador sau consilier prezidențial. Dintre persoanele nominalizate amintim pe Mihai Chițac, Cico Dumitrescu, Gelu Voican Voiculescu, Paul Everac.

• UDMR a aprobat proiectul autonomiei personale

Consiliul de Coordonare al UDMR a aprobat proiectul de autonomie personală dezbătut în ianuarie de Consiliul Reprezentanților UDMR. Potrivit acestui proiect, UDMR va încerca să creeze organisme legislative și executive pentru minoritatea maghiară din România. Atribuțiile acestor foruri vor fi gestionarea învățămîntului și culturii etnicilor maghiari.

• Al treilea congres PDAR

Prezentînd un raport de activitate în cadrul congresului PDAR, liderul agrarian Victor Surdu a apreciat că partidul este unul independent de centru, aflat în opoziție. Surdu a criticat rezultatele politicii aplicate de guvernul Văcăroiu, în special în domeniul economic și al protecției sociale. Candidat la președinție din partea PDAR a fost desemnat senatorul Ion Coja.

Luni 4 martie

• CDR a inițiat un proiect de lege Reprezentanții CDR din Camera

Deputaților au depus proiectul de lege privind protecția socială a salariaților afectați de întreruperea activității agenților economici determinată de criza energetică.

• Opoziția acuză TVR de propagandă electorală

Prin prezentarea unei declarații politice, Opoziția din Senat a acuzat Televiziunea Română că a început o propagandă electorală deschisă pentru PDSR în cadrul jurnalelor de actualități. Opoziția a cerut CNA să condamne public practicile TVR și să ia măsurile legale impuse.

ULTIMA ORĂ

Astăzi, Curtea Supremă de Justiție se va pronunța în legătură cu legalitatea grevei de la Metrou

Pe 4 martie a început greva generală declanșată de Uniunea Sindicatelor Libere Metrou. Pe 4 și 5 martie, stațiile de metrou au fost închise de la ora 4 pînă la ora 16. Principalele revendicări ale greviștilor: majorarea salariilor în două etape (cu 28% începînd de la 1 ianuarie și cu încă 28% începînd cu data de 1 mai), îmbunătățirea condițiilor de lucru, acordarea statutului de unitate de cale ferată pentru Regia Autonomă a Metroului. Față de pretențiile salariale ale sindicalștilor, conducerea Regiei declară greva ilegală și susține că nu poate asigura o creștere a salariului decît cu 10%. La rîndul său, premierul Văcăroiu consideră că au fost încălcate procedurile legale, întrucît contractul colectiv de muncă expiră abia la 1 mai, existînd astfel posibilitatea a încă 60 de zile de negocieri. Guvernul susține că salariul mediu brut pentru salariații Metroului este de 437.937 lei și nu 239.000 cum afirmă conducerea sindicatului. Astăzi, Curtea Supremă de Justiție se va pronunța asupra legalității grevei și este de așteptat ca ea să fie declarată ilegală, ca în toate celelalte cazuri. (Iulian Anghel)

Rubrică realizată de MARIAN CHIRIAC

PARLAMENT

RALUCA STROE-BRUMARIU

Legea administrației locale

Primarii și consilierii nu vor mai fi demisi de prefecti

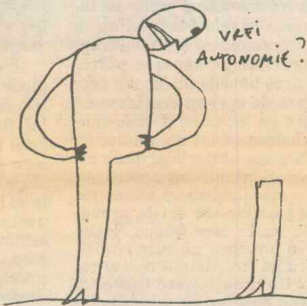
Deputații s-au hotărît să lucreze săptămîna aceasta de dimineață pînă seara pentru a termina dezbaterile asupra proiectului Legii privind administrația locală – primul din pachetul de legi indispensabile desfășurării alegerilor locale. Proiectul, adoptat sesiunea trecută de Senat, constituie modificarea Legii 69, votată în 1991 (înainte de noua Constituție), căreia îi aduce cîteva îmbunătățiri evidente.

Îmbunătățiri datorate probabil și sugestiilor repetate ale reprezentanților Congresului Puterilor Locale de la Strasbourg, care au criticat fără menajamente abuzurile din administrația locală, posibile datorită ambiguităților legii în vigoare. De altfel, proiectul de modificare a Legii 69 a preluat 28 din cele 30 de articole ale Chartei Europene a Autonomiei Locale, între care însă nu figurează și capitolul referitor la autonomia financiară. Adoptînd prevederile documentului european, proiectul a eliminat posibilitatea ca prefectul să suspende sau să demită după bunul plac primarii și consilierii locali ori să dizolve consiliile locale. De acum înainte, pentru demiterea unui primar va fi necesară hotărîrea definitivă a instanței de judecată, fără de care propunerea prefectului nu poate fi luată în considerare de către Guvern. Aceeași condiție este valabilă și pentru dizolvarea consiliilor locale. Motivele care pot fi invocate de instanța de judecată pentru dizolvarea consiliilor locale au fost contestate însă de deputații Opoziției. „Consiliul local va fi dizolvat dacă a adoptat hotărîri repetate, anulate irevocabil de instanța de judecată întrucît au contravenit intereselor generale ale statului sau au încălcat Constituția și legile țării”, spune textul legii. Sintagma „au contravenit intereselor generale ale statului” nu are ce căuta în lege, fiindcă a cere Justiției să judece o cauză în funcție de interesele statului înseamnă a le impune să facă politică, a arătat deputatul UDMR Varga Attila. Octav Cozmîncă, șeful DAPL, a respins obiecția UDMR și articolul a rămas neschimbat. Controverse între majoritari și Opoziție au apărut și la articolul care stabilește atribuțiile prefectului. Textul adoptat de Senat și susținut și de comisia d-lui Ciomara prevede că prefectul – reprezentant al Guvernului în plan local – conduce serviciile publice descentralizate ale ministerelor și ale celorlalte organe centrale ale administrației publice. Opoziția a protestat, considerînd că adoptarea acestei prevederi înseamnă să i se acorde prefectului puteri discreționare asupra respectivelor servicii, idee respinsă de șeful DAPL. El a afirmat în fața plenului Camerei că nu există nici un pericol ca prefectul să se amestece în serviciile descentralizate din județe, chiar dacă el este cel care le conduce (!). Candid, Octav Cozmîncă a adăugat că eventualele „exagerări” semnalate în acest sens prin județe nu sînt decît excepții ce n-ar trebui să îngrijoreze. La propunerea comisiei, s-a inclus în textul proiectului un articol care

prevede obligația prefectului de a răspunde pentru abuz sau rea-credință dacă instanța de judecată a stabilit în prealabil că actele autorităților locale contestate de prefect au fost legale.

În privința numărului de consilieri pentru București, deputații au găsit o soluție de compromis între textul inițial al legii și varianta Senatului.

În prezent, Capitala are 75 de consilieri, proiectul Guvernului reduce numărul acestora la 45, idee îmbrățișată de senatori. Comisia Camerei a propus 55, iar plenul a decis ca Bucureștiul să aibă totuși 65 de consilieri. Deputații nu au fost de acord nici cu decizia Senatului privind alegerea viceprimarului prin vot direct pe liste comune cu primarul, hotărînd ca viceprimarii să fie aleși dintre consilieri și să păstreze și această calitate. Numărul lor a fost mărit: mu-

nicipiile reședințe de județ, precum și sectoarele Bucureștiului vor avea câte un primar și doi viceprimari, iar Capitala va avea nu mai puțin de 4 viceprimari, față de 2 cit are în prezent.

Îndelung discutat a fost și modul în care consiliile locale vor adopta hotărîrile. Textul comisiei spune că deciziile privind bugetul local, stabilirea taxelor și impozitelor locale, dezvoltarea urbanistică și asocierea cu alte consilii, agenți economici și instituții din țară și străinătate se vor lua cu votul a 2/3 dintre consilieri. Deputații PD au încercat să convingă plenul că o asemenea procedură va îngreuna sau chiar va bloca reforma teritorială. Plenul a optat pentru o soluție de compromis: deciziile privind bugetul și taxele locale se vor adopta cu votul a jumătate plus unu din numărul de consilieri, dar hotărîrile referitoare la administrarea domeniului public și privat, organizarea urbanistică și asocierea cu alte

Camera Deputaților a dezbătut toată săptămîna trecutată proiectul Legii privind administrația publică locală. Senatul a adoptat Legea locuințelor – inițiativă a PDSR – și cîteva rapoarte de mediere, printre care și cel referitor la funcționarea partidelor. Potrivit raportului, pentru înscrierea la tribunalul fiecărui partid va trebui să prezinte o listă cu 10.000 de semnături ale membrilor fondatori din cel puțin 15 filiale județene. Luni 4 martie, Camera a votat și ea raportul, păstrînd prevederea mai sus menționată. În schimb, deputații au respins propunerea comisiei de mediere privind interzicerea partidelor etnice. Pentru soluționarea textelor rămase în divergență, Camera și Senatul vor trebui să se reunească în ședință comună.

consilii sau instituții se vor lua cu votul a 2/3 dintre consilieri. Ceea ce ar putea duce, spun deputații PD, la situații cînd asocieri profitabile să fie respinse din motive politice.

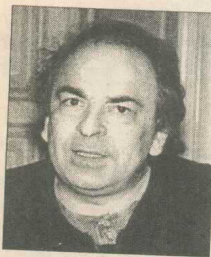
Ioan Gavra a cerut să se termine cu indicațiile „la Moses“

La dezbaterile generale, UDMR deplîngea respingerea în comisie a tuturor amendamentelor privind folosirea limbii materne în administrația locală. În plen, cînd dezbaterile au ajuns la art. 26, care prevede că ședințele consiliilor locale se desfășoară numai în limba oficială a statului, Varga Attila a cerut ca în localitățile unde ponderea locuitorilor aparținînd unei minorități este semnificativă ședințele să se poată desfășura și în limba maternă. Deputatul UDMR a invocat în sprijinul amendamentului său Convenția-cadru privind protecția minorităților, ratificată de Parlament, ceea ce se pare că l-a iritat pe Ioan Gavra. De la tribuna Camerei, acesta a cerut să se termine odată „cu indicațiile «la Moses»” și cu invocarea documentelor internaționale pe care România nici nu ar avea obligația să le respecte. Nici d-nii Cozmîncă și Ciomara nu au agreat propunerea UDMR, pe motiv că ar contraveni Constituției. De altfel, acesta nu a fost singurul capitol unde reprezentantul Guvernului și deputatul țărănist au avut păreri comune. Punctul cel mai slab al legii este capitolul „finanțe locale”, la care practic nici nu s-au adus îmbunătățiri. Cînd deputații au întrebare de ce proiectul nu aduce nici o modificare la capitolul respectiv, Ciomara și Cozmîncă au răspuns la unison că bugetele locale nu trebuie să facă obiectul legii în discuție și că situația finanțelor locale va fi rezolvată prin Legea finanțelor publice. Aceasta se află la Senat și la capitolul finanțe locale stabilește că în continuare bugetele locale vor fi decise tot la nivelul Ministerului de Finanțe. Or, fără bani, autonomia locală, oricîte îmbunătățiri ar aduce noua lege, rămîne pe hirtie.

Ce instituții dețin arhive? Cum sînt ele organizate și gestionate? Care sînt căile și normele de acces la documente? Discuția are loc în vreme ce proiectul unei legi a arhivelor se apropie de finalul parcursului său parlamentar.

ÎNȚILNIRE GDS Moderator: Sorin Antohi

ARCHIVE Vineri 8 martie 1996, ora 17

GABRIEL LIICEANU

Arheul Pruteanu

Sînt convins că mulți dintre cei care se uită la emisiunea domnului Pruteanu în fiecare zi, la ora 19.55, pe PRO TV, o fac cu ideea că urmează să privească ceva care îi va bine dispune. Domnul Pruteanu vorbește foarte repede, lăsînd simultan impresia de *showman*, de crainic sud-american al unui meci de fotbal și de *disc-jockey*. Domnul Pruteanu face și foarte multe bancuri într-un timp foarte scurt. Oricum, ceea ce caracterizează emisiunea domniei sale, bănuiesc că și din obligația de a spune ceva cu cap și coadă în numai cele cinci minute pe care domnul Pruteanu le are la dispoziție, este viteza. Or, viteza și ritmul susținut reprezintă, după cum se știe, însuși principiul de mobilitate al comicului, risul acumulîndu-se mai greu în marginea unor secvențe care avansează cu încetinitorul.

Ei bine, întrebarea pe care se cuvine să ne-o punem acum este următoarea: oare succesul emisiunii domnului Pruteanu se datorează în primul rînd acestei aparențe de vioiciune? Eu cred că explicația trebuie căutată în cu totul altă parte.

Să fim o clipă atenți. Personajul care apare zi de zi pe ecran vreme de cinci minute se insinuează în mințile și în sufletele noastre seara. Este momentul zilei cînd copiii li se spune o poveste înainte de a intra în somn și cînd creierul adulților, în relaxarea ideală care precede cinei, este pregătit să primească ceea ce își dorește sau ceea ce, în chip nelămurit, răspunde apelului ființei adînci a fiecăruia dintre noi. Este totodată momentul poveștilor pentru oameni mari — al știrilor televizate —, așa cum dimineața este, oriunde pe glob, cel al ziarului — al știrilor citite. La români, în speță, este și momentul cînd președintele țării, cu ajutorul programului I al TVR, își face vizitele de lucru în inconștientul nostru colectiv.

Așadar, în acest moment de grație al zilei, cînd garda poporului român

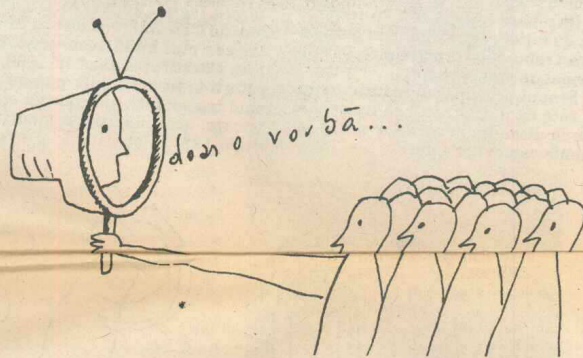
este lăsată jos în așteptarea unui semn de la Dumnezeu sau din văzduhul istoriei, pe ecran, la PRO TV, apare un domn. În primă instanță, el dialoghează cu noi nu atît prin ce spune, ci prin ceea ce, cu toată ființa lui, întru-chipează. Eu susțin că domnul Pruteanu ne pune în fiecare seară, vreme de cinci minute, față în față cu imaginea noastră arhetipală. Domnul Pruteanu intruchipează arheul poporului român, prototipul, adică, a celor mai mulți dintre noi, icona vie a vieților noastre. Și în ce constă această iconă?

Dar să-l privim pe acest domn o clipă mai atent. Chipul său își primește pecetea de la structura osoasă a craniului, adîncimea orbitelor și

raculos la viață. Domnul Pruteanu se mișcă, simbolic, între vlăguiala atreptică a omului ros de sărăcie și nevoi și forța rezistentă și agilă a rasei de cai moldovenesi („mici și iuți“) lăudați de cronicari și admirai de călători pentru felul brav în care acopereau, cu puținătatea lor, leghele nesfîrșite pe drumurile poștalioanelor. În fiecare seară, vreme de cinci minute, poporul român se recunoaște în geometria acestui chip, esențializat pînă la a fi devenit o mască a *suferinței vesele*. Adevărul e că lui îi vine tot mai greu să se identifice cu voievozi călare, purtînd cușmă cu pană sau coroană cu virfurile răsfrînte și ținînd în mina dreaptă paloș, buzdugan, secure sau sceptru. Așa cum îi e greu să se identifice arhetipal cu chipurile buclăte, cu accente de amorași răsfațați glucidic, ale domnilor Năstase, Coșea sau Hrebenciuc. Chipul domnului Pruteanu, care intră în dialog cu partea neștiută de noi a creierului nostru, virează nu către expresionismul cîrnii (parfumate sau transpirate), ci către cel al elementului osos, simbol deopotrivă al morții și al rezistenței tenace. Construit pe goli-ciunea craniului și pe exaltarea cavităților orbitare, chipul acesta este altceva. Este tristețea cu ochi mari și cu

na stropită cu lacrimi și sînge. Lucrurile grave pot fi spuse pe multe tonuri, nu neapărat patetic, pot fi rostite alb, dezinvolt sau chiar cu zîmbetul pe buze. Pe de altă parte, lucrurile grave pot să aibă uneori aparența lucrurilor lipsite de importanță, ca de pildă atunci cînd spui „butelie“ și cînd cazi, cu limba și cu ființa ta, sub rangul tău de om, adică de ființă-gînditoare-și-vorbitoare.

Ei bine, domnul Pruteanu se așază aici, în locurile acestea aparent umile, în care își au însă obîrșia actele fundamentale ale vieții: *vorbital*, *gînditul*, *iubitul*. În primă instanță, domnul Pruteanu este o mască, o grimasă, un rictus, un chip care s-a oprit într-o unică expresie, aluzie la imobilism, la înghet și la moarte. Această mască este o alcătuire bizară, născută la confluența încremenită dintre plîns și ris, semn sigur al nevrozei de care sînt atinse popoarele părăsite de zei. Apoi chipul acesta prinde viață, pus în mișcare de un „amestec-Pruteanu“, unul de inteligență, iubire și umor. Cinci minute în fiecare seară (contra a ore și ore, zi de zi, vreme de decenii), domnul Pruteanu face gimnastică de recuperare cu poporul meu. Domnul Pruteanu știe că zeii nu vor reveni printre noi, decît atunci cînd oamenii acestui popor vor reinventa actele fundamentale ale vieții: *vorbital*, *gînditul*, *iubitul*. De aceea, „vorba“ pe care domnul Pruteanu ne-o tot spune — „doar una“ — se întinde cît boala noastră. Convalescentul este cel care, după o lungă despărțire de sine, se reîntorce la sine. El este „pe drum către sine“, spune un gînditor din secolul nostru. El a dat tîrcoale țărîmului. Este firesc ca acela care îl cheamă acum la viață, acela care îl pune pe drum către sine, să-l facă să creadă din nou în cuvinte, în adevăr și în sentimente. Și o face cuviincios, fără gravitate pedagogică timp și, mai ales, fără declarații de amor. Domnul Pruteanu nu își ia, asudat, auditoriul în brațe, nu îl pupă sînos și nu-l împroașcă cu saliva sfîrșitului național așa cum fac patrioții noștri de serviciu. Domnul Pruteanu se mulțumește să ne zîmbească fără un dinte din partea dreaptă a ecranului. Dacă și-ar pune acest dinte, ar greși. Ar uita că în fiecare seară el este distribuit, de către zeul care îl stă în preajmă, în rolul poporului român.

prognazia pomeților trimițînd gîndul la obidă și la imemorial. Pielea uscată, întînsă ca un pergament pe suprotul osos, nu face decît să-l accentueze pe acesta și mai mult. Chipul domnului Pruteanu, cu ochi adînciți și cu obraji supti, sugerează, alături de spectralitatea foamei, organic mineralizat, rezistența a tot ce este deshidratat, forța păsții uscate și a legumei seci, care poate reveni uneori mi-

zîmbetul pe buze, tristețea nepleoșită, care a devenit o specialitate a locului acestuia și despre care ar trebui să știm că vine de departe, din istoria unui popor care nu a aflat niciodată cum se scapă definitiv de o mîină de lichele lăfite peste trupul lui.

Succesul emisiunii domnului Pruteanu se explică tocmai prin gravitatea care se ascunde la prima vedere. Gravitatea nu e întotdeauna sumbră, așa cum tragedia nu e întotdeau-

REVISTA PRESEI

Bouillon de presse

— de ziua președintelui —

● Președintele Iliescu a cîștigat de-a lungul anilor, din partea presei de opoziție, dreptul de a fi tratat cu mai multă reverență. E greu să mai găsim astăzi diatribele anti-iliesciene care făceau, în anii trecuți, deliciul publicului anticomunist. Cei care scriau în presă își luau astfel o revanșă simbolică pentru infringerile politice succesive. Cam din 1992 încocoace, tonul vindicativ a slăbit, fiind înlocuit de o anumită moderație. A fost oare presa intimidată? A existat într-adevăr și o formă de intimidare fie prin retragerea acreditărilor ziaristilor care relatau de la Cotroceni, fie prin majorarea pedepselor pentru ofensa adusă autorității. Pe de altă parte, însă, artizanii discursului de opoziție au constatat că o contestație vehementă nu are eficiența dorită și au căutat atunci forme mai subtile. Lăsînd la o parte România liberă, care cu rare prile-

juri își amintește de trecutul polemic glorios, un singur ziar, și acela cu tiraj foarte mic, mai poartă o campanie susținută împotriva președintelui Iliescu. Ziarul Ziua, deși acționat în Justiție pentru ofensă adusă autorității, publică chiar de ziua președintelui un nou grupaj care își propune să demonstreze că Ion Iliescu a fost agent KGB. În general însă tonul polemic a fost înlocuit treptat de un *captatio benevolentiae*, menit să introducă apoi o critică la fel de severă, dar formulată la nivelul principiilor. Ion Cristoiu a excelat la un moment dat în acest fel de

critică ce nu risca să-i împruțineze tirajele. E antologic un editorial recent, din *Evenimentul zilei*, în care Ion Cristoiu cerea președintelui să intervină pentru curmarea corupției.

● Dacă aceasta e situația presei scrise, mediile electronice sînt și mai rezervate. De la dispariția, se pare de nimeni regretată, a canalului Soti, toate televiziunile (într-o mai mică măsură radiourile private) au adoptat un ton cit se poate de neutru. O posibilă explicație ar fi teama ziaristilor de a nu fi confundați cu tonul specific României libere, care i-a

condus pe ziaristii de radio sau televiziune la un discurs complet alb, din care au început să lipsească pînă și întrebările legitime. Eleganța jurnalistică începe să fie confundată cu o totală lipsă de combativitate, pe care ar trebui să o alimenteze nu atît spiritul anticomunist din 1990, cît pur și simplu spiritul civic. O subtilă autocenzură tinde să se strecoare în tonul jurnalistului, care una gîndește și alta întrebă. Ar mai fi și o altă explicație. *Show-ul* politic a devenit un gen răspîndit și foarte gustat pe toate canalele de televiziune. Dar pentru ca spectacolul

să aibă loc e necesar ca personajul politic să vrea să participe. Între presă și lumea politică s-a creat un fel de simbioză, fiecare trăind, într-un anume fel, pe seama celeilalte. Dar asta înseamnă și o reciprocă condiționare. Un personaj politic, înainte de a accepta o invitație la un *talk-show* la radio sau la televiziune, cere, într-un fel sau altul, garanții că nu va fi supus unui tratament agresiv și demolator. Ziaristul știe că, dacă va încălca regula jocului, nimeni nu va mai accepta să participe la emisiunile sale. Așa încît, pentru a înțelege bine ce se întîmplă, trebuie să știm că orice emisiune este, pînă la urmă, o negociere între mesajul ziaristului și cel al personajului politic. Excepție fac în continuare canalele publice de radio și de televiziune care-și sacrifică mereu mesajul propriu în favoarea celui politic. (Horațiu Pepine)

De ce a întârziat

Recunoașterea constituțională a inamovibilității judecătorilor, ce pare a un moment dat o simplă anulare a unei anomalii vechi de 50 de ani, a provocat, surprinzător, o amplă dezbateră publică. După ce constituțiile comuniste (din 1948, 1952 și 1965) îl ignoraseră complet, principiul inamovibilității judecătorilor este ridicat la rangul de normă de drept prin Constituția din 1991. Potrivit art. 133 alin. 9, Consiliul Superior al Magistraturii propune președintelui României „numirea în funcție a judecătorilor în condițiile legii”. Legea pentru organizarea judecătorească a intrat în vigoare la data de 4 august 1992. Potrivit acesteia, numirea judecătorilor se va face în termen de doi ani de la promulgarea ei. Această dată a expirat pe 4 august 1994. De atunci a trecut un an și jumătate, iar președintele țării nu a acordat inamovibilitatea nici pentru jumătate din judecători. Motivele acestei întârzieri sînt explicate de cei implicați în procesul de acordare a inamovibilității prin necesitatea de a verifica foarte bine calitățile morale și profesionale ale magistraților care urmează să primească inamovibilitatea. În 1994, România semnează Convenția Europeană a Drepturilor Omului, care se referă, printre altele, la existența unei justiții imparțiale și independente. Prin neacordarea inamovibilității tuturor judecătorilor, nu se face România vinovată de încălcarea unei convenții internaționale pe care a semnat-o? Din cauza salariilor de mizerie și a condițiilor precare în care își desfășurau activitatea, numai anul trecut au plecat din Justiție către avocatură și notariat 500 de magistrați.

În România, un judecător trebuie să ruleze pînă la 120 de dosare pe zi (prin comparație, în Franța el nu are de rezolvat mai mult de 10, iar în Ungaria sau Polonia 4-5). În situația în care judecătorul are o stare materială și socială precară, mai putem considera că inamovibilitatea este o condiție suficientă de independență și imparțialitate? Și dacă nu, cine este interesat de menținerea Justiției într-o stare de umilință și incertitudine?

PAUL FLOREA

(președintele Filialei București a Asociației Magistratilor din România)
Neacordarea inamovibilității pune sub semnul întrebării funcționarea normală a Justiției

Prin Constituția din 1991 s-a prevăzut: „judecătorii sînt independenți și se supun numai legii”, ei fiind inamovibili după numirea de către șeful statului (art. 123, alin. 2 și art. 124 alin. 1). De asemenea, prin articolul 75 alin. 1 din Legea de organizare judecătorească din 1992 s-a prevăzut că „judecătorii numiți de Președintele României sînt inamovibili”, iar membrii Ministerului Public și judecătorii stagiași se bucură de stabilitate.

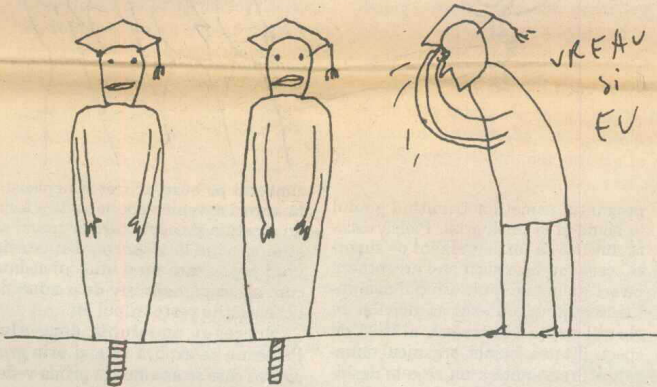
La Curtea Supremă se întîlneste următoarea situație: prin Constituție, membrii acesteia sînt aleși pe o perioadă de 6 ani. Se spune că sînt inamovibili. Dar limitarea alegerii lor la numai la 6 ani îi face să devină labili. Se poate ajunge astfel la o situație în care judecătorul să se autocenzureze în pronunțarea soluțiilor, pentru a nu leza cumva prin hotărârile sale anumite interese oculte. România este poate singura țară din lume unde, la nivelul instanței de vîrf, judecătorii sînt aleși pe o perioadă de timp limitată.

Deși prin textele menționate din Constituție și Legea de organizare judecătorească s-a prevăzut instituția juridică a inamovibilității judecătorilor, prin două dispoziții tranzitorii din lege, acordarea inamovibilității a fost amînată pentru un termen de 2 ani de la promulgarea acesteia (4 august 1992), pînă la data numirii judecătorilor în funcție de către șeful statului. Prin art. 129 s-a prevăzut: „judecătorii sînt inamovibili pe data numirii lor de Președintele României. Numirea judecătorilor la tribunale și judecătorii se va face în termen de 2 ani de la publicarea legii”.

Cu toate că Legea pentru organizarea judecătorească a fost promulgată încă de la data de 4 august 1992, cînd a intrat în vigoare, iar termenul de 2 ani pentru numirea în funcție a judecătorilor de la tribunale și judecătorii a trecut de mult, totuși numirea efectivă în funcție a acestora de către șeful statului n-a avut loc. Judecătorii de la aceste instanțe, care constituie un procent de 88% din totalul judecătorilor, continuă să funcționeze fără a fi inamovibili. Dacă amînarea cu 2 ani pentru numirea judecătorilor a

avut la bază anumite rațiuni, pe care nu le discut, prelungirea după acest termen ridică, în mod firesc, un semn de întrebare în legătură cu reșezarea Justiției pe principiile în baza cărora trebuie să funcționeze în mod normal un stat de drept.

Scopul principal al inamovibilității este ca magistratul să nu se mai știe la discreția guvernelor și sub influența oamenilor politici.

GINA CRÂNGARIU

(președinta Asociației Tinerilor Avocați din Baroul București)

Elemente de presiune psihologică asupra judecătorilor

Legea 92/1992 a fost dată după ce principiul inamovibilității fusese deja stabilit de Constituție. Dar stabilind o prelungire a termenului de acordare a inamovibilității, ea nu face decît să contravină acestui principiu, în raport cu dispozițiile constituționale. Acest termen nu ar fi trebuit practic să existe. El nu reprezintă nicicum o perioadă de testare, ci mai degrabă una de exercitare a unor presiuni asupra magistraților – și în primul rînd a celor de la tribunale, care reprezintă majoritatea. Dacă acordarea inamovibilității s-a amînat atîta timp, este limpede că starea de lucruri va continua – și asta într-un un an electoral. Pentru că, se știe, judecătorii sînt cei care vor conduce secțiile de vot. Amînarea este astfel un element psihologic de presiune, dar nu singurul. Un altul se referă la condițiile în

care își desfășoară judecătorii activitatea. Marea majoritate a judecătorilor sînt frustrați de cele mai elementare condiții de lucru: nu au măcar un birou pe care să-și așeze dosarele. Or, ei trebuie să existe social într-o minimă decență, pentru a nu mai vorbi de prestigiul profesional. Săliile de judecată arată deplorabil și nu oferă condiții pentru o activitate civilizată. Acesta este un alt tip de presiune care le lezează exercitarea profesiei și, împreună cu lipsa inamovibilității, este de natură să împiedice judecătorul să fie cu adevărat independent.

Constituția ar fi trebuit să consacre explicit principiul inamovibilității, nu să-l lase la dispoziția unei legi ulterioare (fie ea chiar și de organizare judecătorească), și nu ar fi trebuit să pună condiția unei numiri prealabile. Pentru că, de exemplu, art. 124 din Constituție, referitor la statutul judecătorului, nu arată pur și simplu că „judecătorii sînt independenți și se supun legii”, cum ar fi rămas prin art. 123, ci că „judecătorii numiți de Președintele României sînt inamovibili și se supun legii”. Judecătorii găsiți în funcție trebuiau recunoscuți ca atare, iar cea mai bună recunoaștere era prin Constituție. Pînă în 1990, judecătorii erau amovibili, puteau fi ori cînd transferați, sancționați etc. Din păcate, acest lucru s-a menținut și după 1990. Constituția prevede că

tr-un regulament de ordine interioară. În mod normal, nici o lege – nu mai vorbim de Constituție – nu poate fi modificată prin dispoziții și acte normative inferioare, cum ar fi un regulament sau un statut ca cel al Consiliului Superior al Magistraturii.

În acești doi ani în care judecătorii au funcționat fără să aibă inamovibilitate, hotărârile pronunțate nu pot fi valabile conform cerințelor standardelor europene. Principiul inamovibilității este recunoscut de Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Art. 6 al convenției vorbește de un tribunal imparțial și independent. Or, România nu a avut o justiție imparțială și independentă nici după 1994, cînd a ratificat această convenție și protocoalele adiționale. Tratatelor europene care privesc drepturile omului prevalează întotdeauna, potrivit Constituției, asupra dispozițiilor naționale atunci cînd ele intră în contradicție. Din acest punct de vedere, România a încălcat angajamentele luate pe plan internațional. Sigur, nu ar fi prima lege românească ce intră în contradicție cu Convenția Europeană a Drepturilor Omului, dar legea organică a magistraților este una din cele mai semnificative, pentru că se referă la principiul separării puterilor în stat. Atît timp cît magistrații nu sînt cu adevărat independenți, ei nu pot constitui o putere în stat, ci doar o anexă subordonată celorlalte două.

CORNELIU TURIANU

(judecător la Tribunalul Municipiului București)

La ora actuală, inamovibilitatea este o monedă de schimb

Principiul independenței și cel al inamovibilității magistratului sînt prevederi constituționale. El nu privește persoana, demnitatea și liniștea vieții magistratului, ci situația justițiabilului, încrederea lui că magistratul este la adăpost față de orice amenințare din afară. Inamovibilitatea este acordată judecătorului ca și imunitatea parlamentarului. Judecătorul nu poate renunța la inamovibilitate. Ea reprezintă garanția cetățeanului că interesul lui va fi corect reprezentat în instanță. Ce efecte are inamovibilitatea asupra judecătorului și asupra Justiției? În ce-l privește pe judecător, înseamnă că nici un organ – al puterii legislative, executive sau chiar de control judiciar – nu poate să influențeze desfășurarea activității magistratului. Nimeni nu-i poate da judecătorului „sugestii” pentru a-l determina să pronunțe o hotărîre împotriva convingerilor lui intime. În ceea ce privește Justiția, efectul este următorul: nici puterea executivă, nici cea legiuitoare nu pot să atingă acest principiu printr-o lege obișnuită. Din acest punct de vedere, Legea de organizare judecătorească nr. 92/1992 este o atingere grosolană a acestui principiu constituțional. Toate vechile legi românești acordă inamovibilitatea în momentul intrării în vigoare a legii în ce privește magistrații găsiți pe post la data publicării ei. La ora actuală, principiul constituțional al independenței este folosit ca o monedă de schimb. S-a transformat într-o verificare a loialității față de PDSR. Ce s-a făcut pînă acum pentru acordarea inamovibilității e foarte puțin. La tribunalele județene nu dispun de independență și stabilitate nici jumătate

inamovibilitatea judecătorilor?

dintre magistrați, iar la judecătorii nu a fost numit nici unul. Judecătorii reprezintă 80% din instanțe, curțile de apel 5% și tribunalele județene 15%. Până acum au fost numiți 5% dintre magistrații de la curțile de apel și jumătate de la tribunale, adică 7%. Deci așa-zisa reformă a Justiției e făcută în raport de 12%.

În ce mă privește, mi s-a cerut în 1993 să dau o declarație scrisă prin care să renunț la funcția pe care o dețineam la Tribunalul Municipiului București și să fiu numit la Curtea de Apel. Am refuzat să-mi părăsesc postul și am cerut avansare pe locul pe care îl dețineam. Am fost destituit și consider că mi-am pierdut inamovibilitatea în 1993, când mi s-a refuzat cererea de obținere a acestei inamovibilități. Legal, eu nu sînt nici acum destituit de la Curtea Supremă de Justiție, de unde am fost dat afară în mai 1990. N-am primit nici un ordin de destituire care să conțină vreun motiv al acestei decizii. Acum sînt judecător la Secția comercială. Mi s-a dat un birou întunecos, lângă cabina portarului. De fapt, s-a încercat distrugerea mea psihică. Mulți dintre colegii care mă vizitau n-au primit inamovibilitatea. Se urmărește, probabil, izolarea mea.

VALERIU STOICA

(profesor universitar la Facultatea de Drept, membru de onoare al Institutului pentru Drepturile Omului din Strasbourg)
În acești ani s-a investit destul de mult în servicii secrete, dar nimic în Justiție

Inamovibilitatea este o garanție a independenței și imparțialității judecătorilor împotriva imixtiunilor din partea celorlalte puteri ale statului. Pentru asigurarea imparțialității actului de justiție, magistrații ar trebui să nu suporte presiuni de ordin material. Din păcate, din acest punct de vedere totul lasă de dorit. Salariile sînt foarte mici, iar clădirile în care judecătorii își desfășoară activitatea sînt improprii. În Legea de organizare judecătorească a fost stabilit un termen pentru acordarea inamovibilității în favoarea tuturor judecătorilor, iar Ministerul Justiției, Consiliul Suprem al Magistraturii și instituția prezidențială au atribute hotărîtoare în acordarea ei. Acest termen a fost încălcat. Magistrații din București și Brașov s-au abținut să judece în această perioadă, considerînd că atît timp cît nu sînt inamovibili nu au calitatea cerută de lege pentru a fi imparțiali. În urma acestui act de protest, președintele a acordat inamovibilitatea și magistraților de la magistraturile județene, după ce o acordase celor de la curțile de apel. S-a pus problema dacă hotărîrile judecătorilor după expirarea termenului de acordare a inamovibilității sînt sau nu valabile. Există două soluții: potrivit primei soluții, ele nu sînt valabile, pentru că judecătoria nu îndeplinea cerința legală esențială care să garanteze independența actului de justiție. Cea de-a doua soluție infirmă ipoteza nevalabilității hotărîrilor judecătorești pronunțate după expirarea termenului de acordare a inamovibilității. Nerespectarea acestui termen ar putea atrage, eventual, sancțiuni administrative sau politice pentru instituțiile implicate în acest proces, dar

nu afectează valabilitatea hotărîrilor judecătorești. Deși Ministerul de Justiție a susținut această ultimă soluție, Guvernul a inițiat totuși un proiect pentru modificarea termenului. Ceea ce este însă foarte important este substratul politic al tuturor acestor întimplări. Tergiversarea acordării inamovibilității judecătorilor trădează o anumită atitudine a puterii executive și a celei prezidențiale față de Justiție. Nu a existat și nu există o motivație certă, la acest nivel, pentru existența unei justiții independente și imparțiale. Pe de altă parte, justificarea conform căreia nu toți judecătorii întrucesc calitățile morale și profesionale pentru a fi declarați inamovibili este cel puțin ciudată. Inamovibilitatea nu se acordă automat, ci în urma unui proces de selecție. Și dacă se pretinde că nu toți magistrații au competența necesară pentru acordarea acestei inamovibilități, situația este impușabilă factorilor de decizie politică. În acești 5 ani s-a investit mult în servicii secrete și în alte instituții ale statului (care au un rol mult mai mic decît cel al Justiției), dar nimic în Justiție. Institutul Național de Perfecționare a Magistraților nu are nici pînă acum o clădire proprie, un statut legal bine definit și nu i se îngăduie decît o existență precară.

ALEXANDRU ATHANASIU

(deputat PAC)
Întîrzierea acordării inamovibilității este legată de o viziune politică

De reproșat instituției prezidențiale este faptul că nu a respectat o obligație legală, cum nici Consiliul Superior al Magistraturii nu a respectat-o. Constituția a inserat principiul independenței judecătorilor, cum era și normal, iar apoi a prevăzut și inamovibilitatea, sub aspectul modalității de obținere a ei. Sarcina detalierei acestor principii constituționale revine Legii de organizare judecătorească. Numai că fixînd un termen imperativ de numire a judecătorilor în funcție, nu pot trage decît o singură concluzie: la expirarea acestui termen, judecătorii care nu au dobîndit inamovibilitate se află în situația unei incompetențe funcționale – altfel spus, ei nu mai sînt abilitați să instrumenteze cauze. Nu exista nici un argument serios pentru a întîrzia procedura de numire a magistraților. Argumentul invocat, și conform căruia judecătorii ce urmau să fie numiți trebuiau verificați foarte serios, este ridicol, avînd în vedere declarațiile Președinției, după care actele judecătorilor nedeclarați inamovibili sînt legale și aceștia își îndeplinesc foarte bine sarcinile de serviciu. Atunci de ce este nevoie de o verificare într-atît de amănunțită?

Această întîrziere rușinoasă în declararea inamovibilității judecătorilor este legată de o viziune politică, ca un reziduu foarte clar al concepției comuniste față de Justiție. Justiția a fost terfelită de regimul comunist, a fost anexată miliției și pusă într-o poziție de subordonare, care se va menține dacă judecătorul nu este inamovibil. Conștiința că oricînd o anumită hotărîre care deranjează Puterea poate să atragă un anumit gen de sancțiuni împotriva judecătorului care a pronunțat-o este o formă de a ține sub control întreaga autoritate judecătorească.

MIHAI CIUBOTARU

(judecător – Tribunalul Neamț)
Criteriile de inamovibilitate sînt necunoscute

36 de ani în magistratură; 8 la judecătoria, 28 la Tribunalul Neamț, unde funcționează și în prezent. Publică în presa locală și în revista Palatului de Justiție articole despre: *statul de drept, drepturile omului, legalitate, proprietate etc.* La 8 decembrie 1995, colegii lui depun jurămîntul, el nu. Numele său nu se află pe lista anexă la decretul prezidențial de numire în funcționare a judecătorilor din tribunale (aproape 700). De ce a fost exclus? Nu i se spune. Cere explicații scrise. Nu i se dau. Trimite o scrisoare deschisă președintelui țării. Nici un răspuns. Se adresează Comisiei Europene pentru Drepturile Omului și altor foruri internaționale. În sfîrșit, după demersuri de 40 de zile, este convocat în fața Consiliului Superior al Magistraturii, unde i se comunică lapidar: „Nu sînteți inamovibil pentru că ați exprimat opinii politice în mass-media”. Care anume opinii? Cine și în baza căror criterii a stabilit că respectivele opinii au caracter politic? Nu i se spune. Conducerea Tribunalului continuă să-l programeze în ședință de judecată împreună cu colegii lui inamovibili. Continuă să judece, deși, potrivit Legii nr. 92/1992 pentru organizarea judecătorească (art. 53), „actele efectuate de magistrat înainte de depunerea jurămîntului sînt nule”. Nimeni nu-l recuză, nici o hotărîre nu îi este contestată pe motiv de nulitate.

Vi s-a reproșat că faceți politică. Este adevărat?

Reproș absurd. Jutta Limbach, președinta Curții Constituționale Federale de la Karlsruhe, este membră a Partidului Social-Democrat, dar nimănui nu i-a trecut prin cap să-i pună la îndoială

imparțialitatea: face politică în partid, și dreptate în instanță. Legea românească spune că judecătorului îi este interzis să fie membrul vreunui partid politic și să se exprime în legătură cu politică internă. Respectînd această lege, nu m-am înscris în nici un partid politic, hotărîrile mele nu au o coloratură politică. Păstrez echidistanța, pe care pînă astăzi nu mi-a pus-o nimeni la îndoială. Ca simplu cetățean, am și eu convingeri și sentimente, care însă mă privesc doar pe mine și nu angajează pe nimeni altcineva.

Justiția este supusă influențelor?
 Este greu să ne sustragem influențelor (oportunitatea, conjunctura, rațiunea colectivă etc.). Inevitabile, influențele trebuie împiedicate să devină copleșitoare.

Care este la noi statutul Magistraturii?

Magistratura are un statut hibrid. În lipsa judecătorului de instrucție (temelia și sufletul procesului penal), Parchetul nu s-a integrat puterii judecătorești. Constituțional și profesional, magistratul este independent. Contractual, el este dependent de cei care îl numesc și îl plătesc. În statul de drept, accentul cade pe autonomie, la noi pe calitatea de funcționar.

De ce întîrzie procedura recunoașterii inamovibilității?

Cineva acolo „sus” dorește să ne creeze o stare de neliniște, de nesigurantă, să ne constrîngă la precauțiuni și limite pe care, în condiții normale, nu le-am manifesta, să ne îngrădească libertatea psihică de a acționa conform intimei noastre convingeri.

Pe baza căror criterii se întocmesc listele de inamovibilitate?

Criteriile nu sînt date publicității. Ele nu sînt cunoscute nici măcar de judecători.

Anchetă realizată de
LUCIAN TRĂȘA
 și **IULIAN ANGHEL**

A apărut la editura DU Style cartea
Eu sunt ținta
 Geo Bogza în dialog cu Diana Turconi
 care conține interviuri
 din perioada
 18 iulie 1992–14 septembrie 1993.

un radio actual

TALK-SHOW-uri
 LIVE

FM 94,2 MHz

RADIO TOTAL

Tel: 637.37.100-637.356.45

În fiecare zi, de luni pînă vineri, puteți audia la Radio Total, între orele 22,00–24,00:

- Luni:
Față în față cu vecinul – IRINA CORBU
- Marti:
Căinele de pază – CORNEL NISTORESCU
- Miercuri:
Punct și virgulă – CARMEN BENDOVSKI
- Joi:
Fiți întreprinzători – ADRIAN DUMITRIU
- Vineri:
Taxiul de noapte – N.C. MUNTEANU

H.-R. PATAPIEVICI

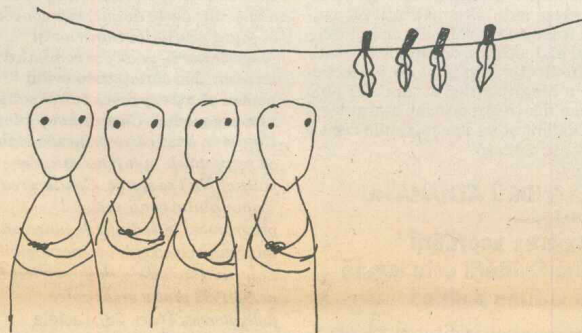
Ce se întâmplă?

Darurile grecești

A doua săptămână din februarie ne-a adus votarea în Senat a unei variante a Legii Secretului de Stat aberantă. Adoptarea s-a făcut în aplauzele senatorilor țărăniști și a avut numai 7 voturi contra (UDMR și PAC) și 12 abțineri (PD). Reamintesc cititorilor noștri principalele gafe ale acestei Legi, pe care senatorii le-au considerat „îmbunătățiri legislative”: ● prin delegarea competenței de a legifera în materie organică la executiv, legea secretului de stat contravine Constituției, care stipulează că legile organice nu pot forma obiectul ordonanțelor guvernamentale; ● prin dreptul legal acordat SRI de a se infiltra în orice instituție publică și de a controla și decide în chestiunea politicii de personal, unui serviciu sustras controlului public și se încredințează discreționar chestiuni care, potrivit Constituției, intră în dreptul oricărui cetățean de a fi informat și de a exercita control public asupra autorității; ● prin reintroducerea secretomaniei și a spioniei în societate, sub îndrumarea și în beneficiul politic al SRI (dar și al tuturor instituțiilor potențial represive: MAPN, MI, SIE, SPP, Direcția Penitenciarelor din MJ), se favorizează din nou suspiciunea și delatiunea ca relații publice dominante între cetățenii României; ● în fine, prin abilitarea șefilor de întreprindere de a decide în mod discreționar ce anume poate deveni secret de serviciu sunt legalizate căile prin care este eliminat controlul societății civile asupra autorităților publice (și, pe cale de consecință, e protejată corupția și deturnarea de fonduri publice, în beneficiul șefilor, care sunt, prin această lege, încurajați să trișeze).

Ei bine, ultima săptămână din februarie ne-a mai adus un dar grecesc, de astă dată venit de la Cameră, unde proiectul de lege privind regimul străinilor a fost discutat fără ca reglementările sale polițienești să stârnească indignarea deputaților. Proiectul a căzut la vot numai datorită faptului că absențele deputaților pro-guvernamentali au fost prea numeroase pentru a putea răsturna votul negativ al Opoziției. Și totuși, conținutul acestui proiect de lege ar fi trebuit să înspăimânte pe orice politician care e cit de cit conștient de faptul că a putut ajunge în Parlamentul României numai și numai deoarece în Decembrie 1989 a avut loc o răsturnare de putere, soldată cu evacuarea din istorie a lui Nicolae Ceaușescu. Or, actualul proiect de lege privind regimul străinilor, avizat deja favorabil de Comisia de apărare (al cărei președinte este un emanat al răsturnării din Decembrie, și anume deputatul și președintele de partid Petre Roman), reia masiv și, față de actualul context internațional, agravant, reglementările ceaușiste în chestiune. Articolul 15 pretinde oricărui străin să se anunțe în termen de 48 de ore de la intrarea în țară la Poliție; dacă vreun român găzduiește străini, e obligat să anunțe Poliția tot în 48 de ore (în caz contrar, e amendat cu cîteva sute de mii de lei). E aici, vede oricine, o indulgență față de legea ceaușistă: înainte, dacă nu-ți denunțai oaspeții străini, se ocupa de tine direct Securitatea; acum plătești doar cîteva salarii bune. Articolul 19 stipulează dreptul Poliției de a limita sau suspenda dreptul de ședere al străinilor considerați de Ministerul de Interne indenzurabili. Motivele? – siguranța națională, ordinea publică, sănătatea publică, morala

publică, infracțiunile. Dacă primul și ultimul pot fi, judicious invocate, motive întemeiate, în schimb erijarea Ministerului de Interne în arbitru al *sănătății* și *moralei* publice este hilară. Rău prevestitoare este însă extinderea dreptului MI de a suspenda șederea unui străin în România, pornind de la ghicirea *intențiilor* lui: legea autorizează astfel abuzul de a sancționa nu fapta, ci simpla bănuială că ar exista o *intenție perversă*. Ministerul de Interne mai are dreptul de a limita deplasarea vizitatorilor sau de a le impune domiciliu forțat (dacă, din nou, siguranța națională, ordinea publică, *sănătatea* publică și *morala* publică ar fi afectate). Raluca Stroe-Brumariu, care a comentat deja acest proiect de lege în revista „22”, citează observația APADOR-CH, potrivit căreia articolul 37 al Legii privind regimul străinilor intră în contradicție cu Protocolul 4 al Convenției Europene a Drepturilor Omului.

Îngrijorările

Forma cea mai directă de a exprima nedumerirea față de tenacitatea cu care partidele arcului guvernamental legiferează restrîngeri polițienești ale libertăților individuale este punerea întrebării îngrijorate: *ce se întâmplă?* Mai fundamental, această întrebare implică următorul șir de întrebări.

(a) *suspiciunea de ipocrizie* – Din ce cauză oamenii care au dobîndit înalte poziții pe care le dețin în Stat ca urmare a prăbușirii comunismului adoptă puncte de vedere strict ceaușiste în chestiuni în care interesul României este, dimpotrivă, alinierea la standardele europene?

(b) *prezumția de rea-intenție* – Din ce motiv actuala clasă politică se comportă ca o castă de aparat clientelară, orbită de patima servilă a menținerii și sporirii propriilor privilegii?

(c) *falsificarea legitimității* – Din ce cauză singurul concept de Stat pe care înțeleg să îl favorizeze autoritățile noastre publice este atât de apropiat de statul autoritar și atotputernic pe care l-au construit cu migală atât Gheorghiu-Dej cât și Nicolae Ceaușescu?

Prima întrebare pune în discuție natura schimbării petrecute în Decembrie 1989, și anume pornind de la comportamentul beneficiarilor ei. Dacă a fost o ruptură, atunci beneficiarii se comportă contradictoriu, căci legislația pe care aceștia o impun în mod liber României exprimă poziții polițienesc-ceaușiste; dacă nu a fost ruptură, atunci comportamentul lor este logic, dar, în acest caz, trebuie să ne întrebăm din ce motiv o logică a continuității față de practicile comuniste este travestită într-un discurs al rupturii de trecut? Sensul primei întrebări se

referă la credibilitatea clasei politice conducătoare a României postcomuniste și răspunsul implică o suspiciune de ipocrizie.

A doua întrebare oferă un conținut acestei suspiciuni, identificînd clasa politică a României postcomuniste cu o castă clientelară de aparat. Bănuialii de ipocrizie i se dă răspuns prin prezumția de rea-intenție. Într-adevăr, care ar putea fi motivele pentru care logica continuității a trebuit să fie înlocuită cu o retorică ipocrită a schimbării? Dacă avem nu o clasă politică, ci o castă de partid(e) și de stat, este pentru că suntem conduși de indivizi a căror sursă de legitimitate nu are nici o legătură cu sursa lor reală de putere. Principala consecință a existenței unei caste de aparat este că atât Puterea cit și ceea ce ne-am obișnuit să denumim Opoziție fac parte din același joc al ipocriziei și uzurpării: în România regimului Iliescu, cine vrea putere, trebuie să-și alieneze legitimitatea publică pentru a-și apropria sursele ei oculte de realitate. Or, dacă divorțul dintre legitimitatea publică și sursa reală a puterii este inevitabil, atunci înseamnă că sursele de putere în România postcomunistă au rămas aceleași ca în trecut: legate de aceleași poziții ierarhice, aceleași raporturi instituționale,

meni în sens propriu „ai cavelor”. În trecut îndepărtat ei purtau doar topic numele pe care astăzi îl intrupează simbolic. În termeni moderni, mentalitatea celor care văd în existența Statului polițienesc garanția *sănătății* și *moralei* publice este a unor oameni care se tem de societatea deschisă. De ce se tem? Trebuie să ne gîndim că singura lor realitate este privilegiul de castă și că sursa puterii lor este dublă: (1) controlul statului asupra societății și (2) eliminarea oricărui control al societății asupra statului. Or, aceste privilegii pot dispărea dacă sunt supuse concurenței libere, adică dacă purghiile puterii devin transparente pentru ochiul public. Din acest motiv, o lege paranoică a secretului de stat este absolut necesară conservării Castei.

Mai mult. Casta de privilegiată care ne conduce astăzi vine, aproape toată, din vechiul regim comunist. Cum funcționa cu adevărat puterea comunistă nu știa nimeni din cei care se aflau în afara ei. Or, păstrarea monopolului puterii, pentru o astfel de organizare a puterii, înseamnă și menținerea în ocultare a protocolului ei. Acest tip de putere există numai atît timp cît caracterul de societate secretă a raporturilor reale de forțe dintre membrii Castei este menținut și numai în măsura în care oamenii din afara cercului puterii sunt înfinți șantajabili (de unde necesitatea de a ține dosarele fostei Securități comuniste timp de 40 de ani numai la dispoziția membrilor Castei).

Un răspuns

Radicalizarea tendințelor autoritar-polițienești este, în opinia mea, deosebit de îngrijorătoare, deoarece viitorul nostru nu decurge automat din conjunctura general europeană, care este orientată spre democrație, ci din ceea ce ne facem noi, aici, cu miinle noastre. Viitorul României se joacă în țară. De aceea, modul în care se joacă cu viitorul nostru Castea care ne conduce nu este doar respingător, ci, în raport cu destinul țării, direct iresponsabil. În fond, ce se întâmplă cu noi e, cînic vorbind, simplu. Continuitatea de clasă politică a făcut ca, după 1989, România să nu treacă de la totalitarism la democrație, ci la un sistem autoritar care, în mod ipocrit, se legitimează cu ajutorul unei retorici democratice. Această ipocrizie îi este impusă de conjunctura internațională, momentan în favoarea forțelor democratice. Imediat ce raportul internațional de forțe va pune în umbră valoarea internațională a legitimității prin democrație și drepturile omului, România actuală Caste a Puterii va deveni în cel mai scurt timp un regim autoritar *sans phrases*. Ar putea să aibă alt viitor cu o singură condiție: electoratul și opinia publică să înțeleagă care este natura puterii actuale Caste de Stat și să o descalifice forțînd-o să se democratizeze: reciclare prin alegeri, luptă civilă susținută pentru libertatea persoanei și a proprietății, pentru definirea unor instituții ale statului neclientelare: Justiție liberă, Poliție nemilitarizată, Armată profesională, Servicii secrete nepresupresive etc. *Așa ceva însă nu se întâmplă*. Cu excepția unei subțiri pături care dorește libertăți individuale și garanții instituționale ale dreptului, majoritatea românilor nu pare să vrea (după vorba lui Anton Golopenția înainte de a fi arestat) decât să hiberneze. Ceea ce înseamnă că, pentru români, atunci cînd Rusia va reîncepe să facă legea (adică fărădelegea) ei în această parte a lumii, salvarea nu va mai putea fi decît individuală. Judecînd după indiferența cu care se lasă din nou încălecați, șansa românilor de a forma o comunitate instituțională via a dreptului pare a fi deja pierdută.

Concluzia acestei sumare analize e netă: indiferent de modul în care răspundem la întrebările puse, mi se pare evident că suntem martorii pasivi ai unor tentative legislative care vizează refacerea *legală și democratică* a premiselor de putere ale statului polițienesc-autoritar.

Cui bono?

Lucius Cassius Longinus a fost tribun al poporului Romei în anul 137 î.Hr. Cicero ne relatează în discursul rostit în apărarea lui Milo (53) că Lucius Cassius își începea orice anchetă prin întrebarea „*cui bono fuerit*” – cui i-a folosit? (*Pro Milone*, XII). În cazul nostru, întrebarea „*cui i-a folosit?*” trimite la o stabilire de identitate. Să spunem că beneficiarii statului polițienesc-autoritar se definesc prin apartenența la Caste este insuficient. Lămuritor ar fi să putem afla cine sunt ei, din punct de vedere *genetic*. E limpede că oamenii care votează astfel de legi sunt oameni ai spațiilor închise, oa-

DOREL ȘANDOR

Măsurile pentru demantelarea sistemelor comunismului totalitar

IV

Dorel Șandor (director al Centrului pentru Studii Politice și Analiză Comparativă - CSPAC - din București) a prezentat acest raport Comisiei juridice și pentru drepturile omului a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei. Împreună cu rapoartele altor experți, textul pe care îl publicăm de mai multe numere va sta la baza unui document oficial al Consiliului Europei.

Dorel Șandor analizează cauzele prăbușirii regimurilor comuniste, arătând că ele țin mai ales de crizele structurale ale societății comuniste. De aici a decurs fragilitatea instituțională a noilor regimuri, care îngreunează desprinderea radicală de comunism. Mai mult decât atât, pe fondul dificultăților social-economice ale tranziției, se constată o reevaluare spontană a comunismului.

(Urmare din numărul trecut)

Schimbarea raporturilor interne

Configurația actuală a raporturilor interne între noile instituții, grupuri de interese și procese economico-sociale reprezintă cadrul dinamic în care va avea loc continuarea demantelării - sau, dimpotrivă, restaurarea structurilor comunismului. Iată de ce examinarea acestor raporturi oferă atât temele analizei de risc politic, cât și criteriile de apreciere.

20. Transformarea relației dintre stat și mediul economic rămâne principala țintă strategică a tranziției, domeniul fundamental al demantelării sistemului comunist. Reconstituirea proprietății, asigurarea condițiilor juridice și instituționale ale afirmării sectorului privat, nu este doar cea mai dificilă transformare în stările postcomuniste, ci și principala garanție structurală a evoluției către o societate deschisă, diversificată și dinamică. Pragul critic al acestei evoluții îl reprezintă modificarea mentalităților către înțelegerea faptului că proprietatea privată reprezintă garanția solidă a libertății civile.

Principala capcană în care au căzut mișcările civice din țările Europei Centrale și de Est în primii ani ai tranziției a constat tocmai în subestimarea rolului inițiativei private și a renasterii păturii mijlocii ca agent al schimbării. Deși tranziția este în fond o veritabilă revoluție liberală, în majoritatea cazurilor ea a sfârșit prin a fi dominată de comunități pragmatice în defavoarea unei opoziții moraliste și prea puțin convingătoare în mesajul public.

21. Schimbarea relației dintre puterea centrală și structurile guvernării locale constituie una din condițiile esențiale ale emancipării de etatismul comunist.

Pe de o parte, puterile locale constituie o componentă a administrației mai direct expusă la solicitările și nevoile cetățenilor. Aceasta a favorizat adesea schimbări cu adevărat democratice. Nivelul scăzut al competenței manageriale, dar mai ales dependența de bugetul central au compromis însă pe termen mediu unul dintre cele mai promițătoare proiecte reformatoare în structura statelor post-comuniste. Mai mult, alegeri anticipate sau dificultăți inerente au constituit oportunități pentru revenirea exponenților fostei nomenclaturi comuniste în viața publică.

22. Rolul parlamentelor constituie prin alegeri libere reprezentativă un din factorii cei mai importanți ai emancipării de comunism. Atât structura lor pluralistă, cât și legitimarea prin votul popular reprezintă resurse majore pentru a le impune ca principale surse ale democratizării. Adoptarea noilor Constituții, abolirea principalelor reglementări ale vechiului regim și adoptarea de noi legi organice situează parlamentele în prim-planul vieții politice a societăților postcomuniste.

În raport cu trecutul apropiat, schimbarea este fundamentală.

În raport cu noile sfidări ale tranziției, parlamentele est-europene au fost adesea vulnerabile la demagogia populistă, fragmentare, inerție și ineficiență. Cele două domenii în care puterea legislativă a fost cel mai adesea sub nivelul așteptărilor sînt reprezentarea directă a nevoilor cetățenilor și controlul eficient al executivului. Aceste caracteristici structurale au favorizat de fapt revenirea în forță a partidelor de stînga, adesea explicit comuniste. S-au format astfel coaliții ale stagnării, accentuându-se vulnerabilitatea noilor democrații. Căci trebuie luat în considerare faptul că nici o cucerire (*achievement*) a procesului de demantelare a comunismului nu devine nici publică, nici operațională, nici perenă fără a fi consacrată de către puterea legislativă.

23. Relațiile industriale și constituirea pieței muncii reprezintă un domeniu extrem de delicat, atât pentru stabilitatea socio-politică, cât și pentru restructurarea unor economii.

Afirmarea noilor mișcări sindicale și redefinirea drepturilor salariale sînt procese din cele mai dificile și sensibile în societăți marcate profund de mentalități egalitariste, demagogie socială și sărăcie cronică.

Oscilația între obediență și anarhie, dificultatea adaptării la rigorile competiției și dinamismului economic vor complica pentru anii următori stabilizarea pieței muncii, dialogul social și asigurarea echilibrului între protecția socială și relansarea economică.

Iată de ce manipularea politică a reacțiilor sociale rămîne principala resursă a relansării supraviețuitorilor comunismului, a restaurației populiste și chiar a tendințelor autoritare.

24. Apariția presei libere a reprezentat una din primele mutații radicale după prăbușirea monolitismului comunist. Înainte ca instituții ale statului de drept să apară și să se consolideze, presa scrisă și apoi companiile private de radio și televiziune au făcut posibilă practicarea libertății de expresie, a dreptului de informare și opinie în societăți în care acestea fuseseră de decenii considerate crime împotriva statului și ordinii comuniste.

Nevoile de informație și comunicare par să fi fost cele mai acute frustrări ale populației sub regimul represiv al comunismului totalitar. Aceasta explică extinderea spectaculoasă a mass-media în Europa Centrală și de Est, în ciuda dificultăților economice sau a barierelor birocratice.

Totuși, capacitatea de influențare a presei asupra reacțiilor opiniei publice și autorităților rămîne încă redusă. Dezvăluiri din cele mai detaliate asupra corupției, încălcării procedurilor legale, abuzurilor unor factori oficiali nu par să aibă efecte semnificative asupra orientării pe termen scurt a opțiunii electorale.

Totodată, menținerea monopolului asupra televiziunii și radioului național

de către structurile de putere alimentează dependența publicului de influența oficială. Pe de altă parte, îndeosebi în ultimii ani, se extinde tendința acaparării mediei independente de către grupe de interese oculte. Se mențin, de asemenea, presiuni economice, politice și de altă natură asupra jurnaliștilor. Diminuarea rolului presei și a libertății de expresie poate constitui una din cele mai grave amenințări pentru următorii ani. Efectul acestora se va repercuta direct asupra orientării reacțiilor sociale, a transformării mentalităților, a formării de noi nevoi și aspirații ale populației.

În condițiile întîrzierii prelungea și reformei sistemelor educaționale și a costurilor ridicate ale modernizării sistemelor de comunicație, media independentă capătă rolul de factor strategic. Iată de ce ea va constitui o miză centrală în competiția politică și în funcționarea structurilor de putere.

25. Restructurarea serviciilor secrete reprezintă piatra de încercare a demantelării sistemului comunist. Rolul lor anterior în exercitarea represiei, în asigurarea stabilității și în perpetuarea regimurilor autoritare le-a plasat în centrul presiunilor publice interne și internaționale ori de cîte ori demantelarea sistemului comunist a atins praguri critice.

Specificul acestei instituții, aspectele controversate ale evenimentelor recente, ca și efectul unor diversiuni de imagine și comunicare publică complică însă serios evaluarea situației.

Pe de altă parte, tocmai gravitatea problemelor a impus o preocupare constantă pentru schimbare în acest domeniu. O premisă cel puțin la fel de importantă a constituit-o totodată gradul ridicat de vulnerabilitate specific societăților cu schimbări rapide.

Din acest punct de vedere, societățile Europei Centrale și de Est au parcurs în mod evident intervale deosebit de critice. Siguranța națională constituie o exigență permanentă în țări suverane, iar stările de discontinuitate structurală și funcțională la nivelul statului postcomunist au produs, desigur, situații dintre cele mai paradoxale.

Principala direcție de transformare a serviciilor secrete ar fi integrarea lor în structurile statului de drept ca instrument eficient de menținere a siguranței naționale.

Realizarea acestui obiectiv a fost însoțită de evoluții contradictorii și continuă să producă efecte secundare care pot deveni surse suplimentare de risc politic. Între acestea se remarcă pe termen mediu următoarele:

- Activități ilegale ale unor structuri paramilitare sau individuale ale unor foști agenți din structurile vechiului sistem;
- Implicarea unor componente ale actualelor servicii secrete în viața și competiția politică internă;
- Dependența unor componente ale serviciilor secrete de forțe politice antidemocratice, naționaliste, xenofobe;
- Competiția și obstrucția reciprocă între servicii secrete pe plan intern;
- Nivelul redus al controlului public instituționalizat asupra activității serviciilor secrete;
- Garanții încă insuficiente pentru protecția persoanei și a vieții private în raport cu activitățile unor servicii secrete;
- Eficacitatea redusă a acestor instituții, aflate în curs de restructurare și modernizare în raport cu acțiunile unor forțe străine ostile.

Ar fi însă o greșeală politică gravă acceptarea ideii că dificultatea transformării și caracterul special al demersurilor plasează democratizarea serviciilor secrete printre etapele finale ale demantelării structurilor comunismului totalitar. Dimpotrivă, atunci când siguranța persoanei va fi situată alături de apărarea secretului de stat, iar neutralitatea politică va reprezenta o condiție funcțională uzuală, serviciile secrete vor fi în măsură să asigure cu adevărat siguranța națională a noilor democrații.

DOMINIQUE SCHNAPPER

Națiune democratică și naționalism etnic

II

(Urmare din numărul trecut)

Națiunea și Statul

La fel de obișnuită e confuzia dintre națiuni și unități politice sau state. Termenul de națiune desemnează astfel unitățile politice a căror suveranitate e recunoscută prin ordinea internațională. Tocmai acesta e sensul în care termenul este utilizat în disciplina numită „studii relațiilor internaționale”. Aceeași asimilare a națiunii cu unitatea politică a condus puterile învingătoare din 1919 către o epocă în care națiunea democratică pare să fie acceptată ca model universal al organizării politice; a dus la crearea Societății Națiunilor și la reorganizarea ordinii politice în națiuni, care nu erau în anumite țări ale Europei de Est decât niște unități politice. Înmulțirea, după cel de-al doilea război mondial, a numărului de națiuni noi recunoscute de Națiunile Unite exprimă existența unor noi state sau a unor noi națiuni-unități politice, dar nu în mod necesar a unor noi națiuni democratice. Iranul sau Arabia Saudită, de exemplu, nu reprezintă o națiune în acest sens. Mauss a remarcat deja că juristii au tendința să confunde statul cu națiunea.

Statul ca ansamblu de instituții și mijloace de control și de coerciție, care au ca obiect de a crea și de a menține coeziunea internă a unităților politice și de a le permite să-și exercite acțiunea în afară, este în același timp expresia și instrumentul oricărei unități politice moderne. Statul este de fapt acela care diferențiază națiunile-unități politice de alte forme de colectivitate sau etnie. În cazul națiunii democratice, statul este, după cum spune Hegel, suportul rațional al națiunii, care nu ar avea, în lipsa lui, o existență adevărată și este expresia obiectivă a identității colective, care a devenit identitate politică. Dar legătura aceasta necesară nu trebuie să ducă la identificarea statului cu națiunea. Dimpotrivă, ceea ce pune în evidență specificul națiunii democratice printre alte unități politice este chiar existența unei comunități de cetățeni, distinctă de stat.

Națiunea este într-adevăr o formă particulară de unitate politică. Ca orice unitate politică, națiunea se definește prin suveranitatea pe care o exercită în interior în scopul integrării populațiilor pe care le include, iar în afară pentru a se afirma ca subiect istoric într-o ordine mondială bazată pe existența națiunilor-unități politice și a relațiilor dintre ele. Dar specificitatea sa constă în faptul că ea integrează populațiile într-o comunitate de cetățeni, a cărei existență legitimează acțiunea internă și cea externă a statului. Ne este, așadar, indiferent dacă spunem națiune, națiune demoratică sau națiune civică.

În fine, națiunea ca realitate istorică trebuie diferențiată de naționalism. Termenul acesta desemnează de altfel două lucruri diferite: pretenția etniilor de a fi recunoscute ca națiuni, adică de identificare a comunității istorico-culturale (sau etniei) cu organizarea politică; sau voința de putere a națiunilor deja constituite care încearcă să se afirme în detrimentul altora. Adesea, criticile formulate împotriva națiunilor privesc de fapt naționalismele. De exemplu, conflictele care se desfășoară în prezent în Balcani nu sînt conflicte naționale, ci conflicte etnice sau naționaliste: ele demonstrează caracterul firav al tradiției propriu-zis naționale a fostei Iugoslavii, unde s-a încercat în 1919 constituirea națiunii pe baza unei realități multietnice cuprinzînd sîrbi, croați, sloveni, bosniaci, unguri, albanezi etc.

(Continuare în numărul viitor)

Masă rotundă cu
MIHAI ȘORA și
TEODOR BACONSKY

Religia în școală

Radu Coșarcă: După numeroasele decenii de regim comunist, ni s-a părut, poate tuturor sau majorității dintre noi, absolut firesc ca în școli să se reintroducă religia, acea materie despre care unii dintre noi am învățat de la părinții și bunicii noștri. Ea a pătruns în Legea învățământului printr-un articol (9) în care se stipulează obligativitatea învățării de către copii în clasele I-IV a religiei. Andrei Cornea a publicat în „22” un articol intitulat „Ipocrizia și obediența”, în care susține că nu e de acord cu introducerea religiei ca materie obligatorie în școli. Cum ai suportat, Andrei Cornea, avalanșa de scrisori care te acuzau că dorești să deschizi ușa ateismului și chiar a comunismului?

Obligativitatea religiei creează ipocrizii în rîndul copiilor, al părinților și al celor angrenați în sistemul școlar

Andrei Cornea: Noi sintem destul de obișnuiți la „22” să primim scrisori și pro, și contra. În esență, spuneam două lucruri în acest articol: mai întii că articolul 9 din Legea învățământului încalcă libertatea de conștiință a individului, nu numai a copiilor respectivi, dar și a părinților lor. Este vorba despre copiii mici, care sînt în „ascultarea” părinților, și există părinți care nu doresc pentru copiii lor o educație profesională de un tip sau de un altul. Pe de altă parte, este vorba despre un amestec al Statului, prin instituția școlii publice, în problemele Bisericii (este vorba nu numai despre cultul creștin-ortodox). Statul ar trebui să fie, după părerea mea, echidistant și separat riguros de orice legătură cu cultele. Mi s-a părut că, în cazurile cînd există probleme de conștiință, această obligativitate creează ipocrizii în rîndul copiilor, al părinților și al celor care, într-un fel sau altul, sînt angrenați în sistemul școlar. Ei pot încerca a pretinde că sînt mai religioși decît sînt, pentru că s-a instalat un fel de conformism social care cere să pari credincios ca să nu se spună că ești comunist. Primul contraargument opus de cititorii revistei „22”, să-i zic tehnic, pretinde că religia, în fond, este o materie ca oricare alta, utilă, care prezintă cunoștințe importante. Alt argument este cel de ordin politic: contrariul religiei este comunismul. Al treilea ar fi argumentul de tip moral, poate cel mai mult utilizat: fără religie nu există morală – de aici nevoia de a crește nivelul de moralitate prin introducerea acestei materii. Și, în sfîrșit, un argument de ordin național: se spune că poporul român a traversat vicisitudinile istoriei cu ajutorul Bisericii și al credinței și că deci părăsirea ei, într-un fel, sau lăsarea la latitudinea părinților de a decide în toată această chestiune duce la deznaționalizare. Aș mai adăuga un singur lucru: eu cred că mai utilă decît obligativitatea religiei ar fi Istoria religiilor ori „Intro-

ducerea în mentalitatea religioasă”, adică un tip de curs în care copiii să fie instruiți în această imensă materie a spiritualității religioase.

R.C.: Domnule Mihai Șora, sîntei pentru sau contra?

Nu i se poate lua familiei dreptul de a asigura copiilor ei o educație religioasă

Mihai Șora: Spus așa, în bloc, sînt pentru. Această obligație de a învăța religia în școli trebuie să fie făcută în respectul libertății de opțiune a subiecților. În cazul de față, n-aș putea să spun că subiecții sînt copiii singuri, subiecții sînt copiii învăluiți cumva de mediul familial din care au ieșit. Acesta este subiectul propriu-zis al educației religioase. Nu i se poate lua familiei dreptul de a asigura copiilor ei o educație religioasă în sistem școlar, avînd în vedere, în primul rînd, puținul timp de care dispune familia, în împrejurările de față, ca să se ocupe de o treabă atît de delicată cum este educația religioasă a copiilor. În plus, cei mai mulți părinți nu au gradul de instruire religioasă necesar pentru a dispensa copiilor lor un minimum de cunoștințe pertinente în această chestiune. Pe de altă parte, predarea religiei în școli nu este predarea unei discipline în care se comunică doar cunoștințe punctuale, pe care elevul e ținut să le memoreze și să le reproducă întocmai cînd i se va cere socoteală despre ceea ce a reținut din ele. Este o întreață activitate formativă. Formativă nu în sensul creării unei ființe artificiale, ci în sensul mai adînc al educării libertății de opțiune a copilului, și mai tîrziu a tînrului, pentru ceea ce este cel mai adînc în om și care-l înrădăcează în propria lui destinație.

R.C.: Domnule Baconsky, sîntei pentru sau contra?

Religia trezește în individ apetitul spiritualității, educă discernămintul etic și este un liant social

Teodor Baconsky: Sînt categoric pentru predarea religiei în școli, alături de toate materiile care contribuie la formarea unui om cît de cît complet. Cred că disputele despre introducerea religiei în școală decurg din discuția asupra utilității religiei ca atare – și, vorbind despre această temă, nu putem uita că scopul religiei este mîntuirea. Ea are deci un scop transistoric, de a cărui metafizică nu ne putem ocupa aici, dar pe care nici o ideologie nu-l poate suprima. E vorba despre un drept fundamental al fiecărui individ. Cred că religia este o doctrină care trezește în individ apetitul spiritualității, îl orientează către un cadru de viață și către un orizont superior. Pe de altă parte, ea este cea care creează și motivează o conștiință morală fără echivoc, altfel spus educă discernămintul etic, stimulează no-

blețea sau simțul sacrificiului, desfiide, în același timp, abjecția, micimea, tot ceea ce ține de lășitate sau oportunism. Pe de altă parte, religia e un liant social excepțional, mai ales într-o vreme în care societatea tinde către pluralism, într-o vreme în care mi-e greu să văd ce legătură mai există între mine și omul de pe stradă sau miliardarul care se deplasează în avion particular. Religia poate oferi un soi de numitor comun, un principiu de coerență al ținutului social, care este foarte important. Mai cred, de asemenea, că religia poate fi valorizată ca fundal și, în același timp, ca finalitate a culturii. Am citit acum vreo doi ani o anchetă făcută în *Le Monde de l'Éducation* din Franța, unde se spunea că absența îndelungată a religiei în școala franceză a creat efecte secundare teribile. De pildă,

Mihai Șora

elevii nu mai știu să circule prin muzee, nu mai au acces la „marile coduri”, nu mai înțeleg nimic din iconografia occidentală. Copiii se duc la Luvru și văd un tablou reprezentînd martiriul Sfîntului Sebastian și socotesc că omul acela străpuns de săgeți este un prizonier alb capturat de piele-roșii.

A.C.: Și dacă văd un bărbat voinic care strînge de gît un leu, oare o să-și dea seama cu ușurință că este vorba despre Hercules gîtuind leul din Nemea sau că este vorba despre Samson din Biblie?

T.B.: S-ar putea să fie la fel de ignoranți în materie de mitologie greco-latină, dar e certă ignoranța lor în materie de creștinism și la fel de certe sînt consecințele acesteia. Ei sînt, cultural vorbind, ființe debusolate, care nu-și mai pot înțelege propria cultură, ceea ce reprezintă un fapt grav. Școala e chiar cadrul în care emulația și colegialitatea pot „umaniza” relația cu religia, ceea ce la biserică s-ar putea să nu se întîmple, pentru că la orele de catehism puterea de persuasiune a discursului clerical e mai mică. În schimb, la școală poți întotdeauna să găsești o prezentare obiectivă, în care se poate manifesta con-

știința critică a elevilor. Nu mi se pare că religia predată în școli este automat o formă de subminare a conștiințelor. Putem spune că matematica e represivă, că fizica este mutilantă sau că biologia manipulează conștiințele?

A.C.: Nu pot să spun că matematica mutilează conștiința, în cazul ei e vorba despre un adevăr obiectiv, pe care nu-l pot contesta, nu-l contestă nimeni de alături, o dată ce am evidența lui. Cu religia lucrurile stau altfel: trebuie să admiteți că există oameni nereligioși, există, de asemenea, teiști, care nu se încadrează în nici o confesiune religioasă, există panteiști. Ce faceți cu Spinoza, care părăsește iudaismul, dar nu trece în creștinism, și cu alții alții? Nu este vorba numai despre figuranți pe care să-i încadrăm în „ateismul științific”, care, după părerea mea, e mai mult o formă de gnoză ori de religie inversată decît o necredință. Ce vă faceți cu toți scepticii, sau, mai exact, cu copiii acestor oameni, pînă una alta, doriți nu de a alege o confesiune dintre cele 14 care sînt legale în România, dar de a nu alege nici una dintre ele? La urma urmelor, Statul – sub forma instituțiilor sale, cum e școala publică – are oare dreptul să dicteze unui om, sub o formă sau alta (note, ascultare, orar), care este calea cea mai bună spre mîntuire? Statul nu are acest drept. Statul, vorbesc despre statul laic, trebuie să-ți dea șanse egale, să te lase – cum spune Declarația de Independență a Statelor Unite – dreptul să-ți cauți fericirea, dar nu să-ți o prescrie, să-ți indice natura ei. Or, a include religia printre materiile obligatorii mi se pare că este o modalitate de a-ți prescrie fericirea, de a spune: fericirea ta e aici și așa.

Aș lăsa o poartă deschisă și spre o opțiune de tip nereligios

M.Ș.: Mi se pare că e un lucru foarte bun ca religia să fie predată în școli, dar această afirmație de principiu aș nuanța-o în așa fel, încît libertățile de opțiune să fie respectate în întregime. Aș lăsa, deci, în același timp, și o poartă deschisă pentru o opțiune de tip nereligios, cu toate că îmi dau seama că această opțiune e mai degrabă, pentru cel care o face sau pentru cel care o are, rezultatul cvasimecanic al unei ideologizări anterioare, exercitată asupra lui de-a lungul a jumătate de secol. Deci nu m-aș încere prea mult în faptul că o familie care a fost educată în spirit antireligios are o adevărată libertate de opțiune în momentul în care alege pentru progeneratură același tip de educație. Aș sta să cîntăresc foarte atent acest tip de opțiune, care mi se pare mai degrabă un fel de automatism de gîndire, o lipsă de gîndire.

A.C.: Bun, dar cum ați ști unde este automatism de gîndire și unde nu e?

pro și contra

Moderatori:
ANDREI CORNEA
și RADU COȘARCĂ

M.Ș.: N-aș ști. Aș prefera să dau copilului șansa de a trece prin posibilitatea unei educații religioase. Eu știu că există un moment de opțiune individuală, care se manifestă în primul rînd ca o ruptură și care este momentul pubertății, al preadolescenței. Atunci copilul își caută propria lui identitate și se rupe la modul ostentativ de identitățile care i-au fost conferite prin educație, inclusiv cea familială. Este primul lui fel de a se angaja pe un drum care să-i fie propriu. Dar, atenție!, e o treabă foarte delicată să-ți găsești vocația și nici atunci lucrul acesta nu se întâmplă fără asistența unui terț. Îndeobște, această vocație se găsește printr-o întâlnire care-ți o revelează servindu-ți un model sau printr-un test care spune: uite, tu te pricepi la cutare sau cutare sau cutare lucru mai bine decît la altele sau la ceea ce ar fi preferința ta de primă instanță. Așa încît aș sta foarte mult să mă gîndesc înainte de a deschide larg porțile pentru opțiunea needucării religioase. Totuși, cred că subiectul merită o atenție mare, pentru că, într-adevăr, libertatea – eu n-aș spune doar libertatea individului, ci libertatea persoanei – este o valoare supremă, greu de lămurit în puținul timp de care dispunem.

Trebuie păstrat zidul despărțitor între statul secular și Biserici

A.C.: Și mai este chestiunea relației dintre statul secular și Biserici, confesiuni. În momentul în care confesiunile s-ar amesteca în partea laică a existenței, s-ar amesteca, desigur, Statul, și el, în partea religioasă a existenței. Cred că zidul despărțitor trebuie păstrat. Este o experiență de peste un secol a democrațiilor liberale – care cred că merită a fi păstrată. Din punctul acesta de vedere, anecdotic vorbind, mă scandalizează evenimentele despre care auzim din cînd în cînd – cum ar fi cea că părintele senator Simeon Tatu de la PDSR dă cu aghiazmă peste onorata comisie care supraveghează SRI-ul înainte de audierea lui Virgil Măgureanu.

Dacă cineva își simte lezată tradiția familială sau personală în ora de religie, e liber să se retragă

T.B.: Cazul Tatu este pe de-o parte marginal, iar pe de altă parte pare a fi dezavuat de opinia publică din interiorul Bisericii. Dar tot marginale sînt și cazurile evocate de dumneavoastră, domnule Cornea, aproape de tești, liber-cugetători etc. Nu cred că trebuie să generalizăm o situație statistic neglijabilă. Eu nu spun că acești oameni trebuie să fie obligați să învețe religia. Dacă ei se declară cu deplină luciditate ca non-religioși, nimeni nu îi va catehiza cu forța. Separatismul este voluntar. În definitiv, preo-

tu care-și ține ora de religie, în cadrul confesiunii ortodoxe să spunem, nu dă afară pe nimeni – toată lumea e binevenită. Dacă cineva simte însă că sensibilitatea lui religioasă, tradiția lui familială și personală sînt lezate prin participarea la ore de religie de altă confesiune, acela e liber să se retragă sau să-și regăsească tradiția într-un cadru comunitar propriu.

Chestiunea marginalității nu mă impresionează

A.C.: Dumneavoastră desconsiderați faptul, sub pretext că e un procent mic de astfel de liber-cugetători. Bun, poate să fie 2%, 5% – nimeni nu-l măsoară –, dar puteți extinde raționamentul acesta în toate domeniile. Puteți spune că și în domeniile culturii, ale științei există un procent extrem de mic de oameni care constituie elita și sînt importanți. De foarte multe ori se spune că oamenii respectivi sînt cu nasul pe sus și se consideră grozavi, deși ei reprezintă o minoritate insignifiantă. În fapt, numărul nu înseamnă nimic; în astfel de situații nu avem dreptate prin faptul că sîntem mulți, avem dreptate pentru că avem dreptate, deci chestiunea numărului ori a presupusei marginalități nu mă impresionează. Dar vă dau și un alt argument: Iisus, el însuși, era un marginal la momentul apariției societății evreiești a timpului, el, împreună cu cei care îl urmau, erau niște marginali. Creștinii au rămas marginali în tot Imperiul Roman două secole. Au fost, cum spuneți, „o situație statistic neglijabilă“.

Nu am făcut un rechizitoriu al marginalității, nu trebuie să faceți o apologie a ei

T.B.: Eu nu am făcut un rechizitoriu al marginalității, așa încît nu e cazul să faceți o apologie a marginalității. Fiecare fenomen social, și faptul religios se numără printre aceste fenomene, are un centru și niște periferii. Aminteam de „marginalitatea“ părintelui Tatu. După cum se vede, ortodoxia se înscrie și ea în acest model.

R.C.: Înseamnă creștinismul, automat, inducerea marginalității într-o societate – sau absența creștinismului aduce în mod obligatoriu imoralitate?

E un domeniu în care trebuie să nuanțăm lucrurile, ca să nu ajungem la fundamentalism

M.Ș.: Conceptul moralității e un concept cel puțin dublu. Există o moralitate de comportament, care în genere este moralitatea civică, pentru că ea se desfășoară într-un cadru juridic și un cod de comportament care trebuie să fie respectat. Există, însă, o moralitate care face actul moral intrinsec bun, și nu numai bun, prin oficiul pe care-l îndeplinește și care este o moralitate a intenției, care este însăși rădăcina ființei morale a omului.

Între a face bine și a fi bun e o diferență de nivel. Oficiul, de fiecare dată, este identic, moralitatea interioară nu este echivalentă în ambele cazuri. Problema continuării moralității printr-o educație religioasă este o problemă de profunzime și nu numai o problemă de cod comportamental. Eu am trecut printr-o școală în care am învățat religie pînă în momentul în care mi-am dat bacalaureatul. Asta se întîmpla în Timișoara. Printre colegii mei existau o mulțime de copii de alte confesiuni decît cea ortodoxă. Fiecare ne vedeam de treburile noastre, cu toate că învățămîntul religios era obligatoriu. Nimeni nu era marginalizat de majoritate. Retragerea, în măsura în care a existat, de la aceste cursuri a celor care voiau să meargă în alte direcții era o retragere personală, din propria lor voință. Asta,

Teodor Baconsky

cred, nu a împiedicat pe nici unul dintre copii ca în momentul pubertății să treacă printr-o criză religioasă, în care modelele religioase să devină modele morale, în care Iisus să devină modelul de perfecțiune umană, în care problema Divinității și a Providenței să fie repusă. Și dacă unii dintre noi, printre care să spunem că mă număr și eu, și-au regăsit rădăcinile pe care le pierduseră în acest moment de apostazie, totul s-a desfășurat în perfectă libertate. Și-mi aduc aminte de N. Steinhardt, care asista la toate cursurile de religie, laolaltă cu ortodocșii, deci nimeni nu l-a îndepărtat, deși el era de confesiune mozaică. El a fost acceptat, preluat indiferent de comunitate și a mers astfel pînă la capătul studiilor. Toate lucrurile acestea trebuie nuanțate, pentru ca să nu ajungem la cine știe ce fundamentalism. Într-adevăr, trebuie să umblăm în domeniul ăsta cu extremă delicatețe.

Să nu reducem normalitatea la excesele ei potențiale

T.B.: Ceea ce știu, în imediat, este că tînăra generație trăiește o criză a maestrilor, că nu are scheme prestigioase în fața cărora să se incline și că se simte ruptă de o tradiție pe care riscă să n-o mai înțeleagă. Mi se pare

că această situație de „avarie“ individuală nu poate fi depășită decît umplînd golul creat de sistemul precedent. Nu văd o altă cale. Fără îndoială că discuția noastră ar fi arătat altfel, așa cum altfel ar fi arătat dacă ne aflăm la Paris sau la New York, pentru că societățile occidentale s-au secularizat criticînd clerocrația Evului Mediu, adică excesele produse de creștinismul lor, pe cînd la noi secularizarea a fost brutală și artificială, antrenînd efecte morale de care, de altfel, ne plîngem toată ziua. Există, din păcate, fundamentalisme autentice și agresive, dar nu trebuie să reducem normalitatea pe care vrem să o restaurăm la excesele ei potențiale. Am face o confuzie gravă. Aici este vorba despre reintroducerea religiei în școli pentru a-i oferi tînărului un cadru de opțiune: cum să evite derapajele înainte de a ști ce are de ales?

N-ar fi mai legitim un studiu eșalonat pe vîrste al fenomenului religios?

A.C.: Și atunci de ce nu ar fi mai bun, mai legitim un studiu eșalonat – pe greutate, pe vîrste – al fenomenului religios? De ce tînărul să nu știe că există, în afară de creștinism, și islamism, și iudaism, și budism? Că au mitologiele lor – evident, toate predate adecvat vîrștelor respective? N-ați încurajat în felul acesta, în primul rînd, toleranța, înțelegerea celuilalt? Societatea românească, ca și alte societăți, se diversifică. Apar imigranții de diverse religii, de diverse confesiuni. N-ați încurajat pluralismul? În fond, în țara lui Eliade de ce să nu accentuăm asupra acestei dimensiuni plurale și formidabile mondiale a religilor?

T.B.: Domnule Cornea, între Eliade și Iisus Hristos eu îl aleg pe Iisus Hristos, care a spus: „Lăsați copiii să vină la mine!“. În al doilea rînd mă surprinde ce spuneți, pentru că programa facultăților de teologie de la noi include Istoria religiilor.

A.C.: Dar ea se face dintr-o perspectivă creștină, presupun. Pentru un mahomedan, aceasta e rău – pentru un budist este indiferent.

T.B.: Dar pentru noi e perfect.

A.C.: Sigur, dar este o perspectivă particulară. Eu nu contest legitimitatea acestei perspective. Eu contest obligativitatea de a alege numai între perspective particulare.

T.B.: Da, dar spiritul apologetic este dublat de un spirit ecumenic și există cursul de Ecumenică la Teologie etc. Există o deschidere, un minimum de luciditate care te obligă să observi că trăiești într-o lume plurală, diversă. E clar că și Biserica Ortodoxă ia act de această realitate.

A.C.: Și cum ai să-i înveți pe copii că aceste alte credințe sînt la fel de legitime ca și credința ta dacă tu vei prezenta această diversitate a credin-

(Continuare în pagina 12)

Religia în școală – pro și contra

(Urmare din pagina 11)

felor dintr-o perspectivă confesională creștin-ortodoxă?

T.B.: Nouă ne e foarte simplu, pentru că monoteismul permite toleranța. Există un singur Dumnezeu – de ce n-ar fi el abordat și de alte tradiții? De altfel, apologetii creștini din secolul al II-lea, știți foarte bine, au folosit acest argument: religiile necreștine și precreștine sînt precursori ai creștinismului.

A.C.: L-au folosit însă, atenție!, pentru că erau în defensivă și pentru că trebuiau să reziste Statului roman. Pe de altă parte, nu vă deranjează, sau nu ar putea să deranjeze, la un moment dat, interferența între Stat și Biserică, dacă nu credeți că Statul de tip liberal nu pretinde o separație relativ riguroasă între aceste două domenii?

Mă deranjează preluarea unei practici religioase de către Stat (ca instituție prezidențială, executivă, parlamentară)

M.Ș.: Personal, trebuie să răspund că mă deranjează preluarea de către Stat – ca instituție statală, ca instituție prezidențială, ca instituție a puterii executive, ca instituție parlamentară –, în tot felul de medii de informare publică, a unei practici religioase de fapt inexistente. Pe de altă parte, ce mă satisface este faptul că Bisericile au acces la mediile de comunicare în masă. Înțeleg Bisericile, ca atare, dar de fiecare dată mă deranjează că președintele țării vine să-mi spună „Hristos a înviat”, cînd tot el spunea că de fapt este liber-cugetător, dar s-a înscris în tabela de recensămînt ca ortodox. Statul ca atare este și trebuie să fie un stat laic și evident că trebuie să existe niște relații foarte bine stabilite, în care Biserica să aibă toată libertatea să-și desfășoare activitatea.

A.C.: Aș mai pune o întrebare, legată, iarăși, de o serie de probleme care s-au ivit și în scrisori: legătura dintre creștinismul ortodox și, în cazul nostru, națiunea română. Unii spun că dacă s-ar lăsa complet facultativ studiul religiei, s-ar putea întimpla să se ajungă la o formă de deznationalizare, la o slăbire a coeziunii naționale. Însă de ce acest lucru s-ar întimpla? Toate popoarele europene sînt creștine prin tradiție, pretutindeni laicitatea și secularizarea au făcut pași mari în epoca modernă, epocă ce a coincis tocmai cu emergența națională. Nu cumva lucrurile stau, mai degrabă, invers? – aproape aș putea să mă întreb. De ce, deci, secularizarea ar putea duce, și chiar în cazul nostru, la slăbirea conștiinței naționale?

Nu putem seculariza societatea de azi pe mîine

T.B.: Personal, cred că secularizarea nu se dictează. Ca orice altceva, de altfel, nu putem să secularizăm societatea de azi pe mîine. Sînt procese în curs extrem de complexe: e vorba despre influența occidentală sau de altă natură, e vorba despre un anume mimetism față de Occident. Societatea românească va evolua după propriul ei curs. După experiența recentă a imixtiunii masive și agresive a politicului în spațiul religios, mi se pare că ar fi bine ca între Biserică și Stat să existe un fel de distanță respectuoasă, care să nu fie, neapărat, încălcată, pentru că îmbrățișările prea frecvente între Biserică și Stat pot produce, într-adevăr, efecte nedorite. În ce mă privește, pledez pentru mai multă sobrietate în viața publică, inclusiv pe planul simbolului religios, pentru că riscăm să devalorizăm aceste simboluri, să nu mai putem regăsi principalul limbaj cu care accedem la transcendent.

R.C.: Dar agreeți ideea că religia creștină este o forță de coeziune.

T.B.: Absolut. Orice religie are o forță de coeziune națională – și asta (nu trebuie să-i amintesc eu domnului Cornea) o spun pînă și sociologii francezi ai religiei, care nu mai erau de mult credincioși sau care își declaraseră agnosticismul. Religia are, printre altele, această virtute: ea oferă unei națiuni un orizont spiritual și, în același timp, o finalitate istorică mai rezistentă decît programele politice.

R.C.: Oare istoria lumii va fi o luptă între religii? Să ne temem de ofensiva islamismului, prin varianta lui fundamentalistă, de tendința de a unifica națiunile islamice, de terorismul religios?

T.B.: Nu mă pot erija în profet, nu pot vorbi despre pericolul Islamului, deși statisticile ne arată că aceasta va fi religia lumii a treia în mileniul următor. Nu cred însă că religia este doar un mod de a a-ți „apăra” identitatea națională. Nu trebuie să privim ascensiunea obiectivă a Islamului ca pe o amenințare în fapt pentru națiunea română. Să nu confundăm aspectul politic și geopolitic al chestiunii cu aspectul ei spiritual. Mi se pare, dimpotrivă, că dacă vom avea destulă luciditate, vom putea participa la un dialog al monoteismelor, pentru că și Islamul este religie avramică.

R.C.: Domnule Șora, există un pericol în zona Islamului?

M.Ș.: Cu bătaie lungă, nu pot să-mi dau seama. În momentul de față există, într-adevăr, vînzolele politice ale unei religii, dar nu știu în ce măsură ceea ce e esențial în Islam poate să constituie un pericol pentru celelalte mari religii ale omenirii.

A.C.: Aici este, iarăși, o chestiune pe care nu vreau s-o ating acum, pentru că nu mai avem timp. Dar mie nu mi se pare normal a ne felicita că religia sau religiile – cele 14 religii intro-

duse în școală –, sub o formă sau alta, trebuie să elimine sectele. Este un lucru, pe de-o parte, pentru care n-aș simți nevoia să mă bucur în mod special. Pe de altă parte, nici nu cred că se va întimpla. Dimpotrivă, sînt convins că sectele vor prolifera tocmai pentru că ele, nefiind acceptate în cadrul legal, se vor dezvolta foarte bine într-un cadru semilegal.

R.C.: Domnule Șora, spuneți-mi, acum – dumneavoastră sînteți singurul de la această masă care a făcut religia în școală –, din perspectiva timpului, cum vă simțiți?

Predarea religiei în școală nu e mutilantă, dar depinde cine o predă

M.Ș.: Predarea religiei în școală nu este mutilantă pentru libertatea nimănui. Există însă o problemă: aceea a felului în care e predată. Pedagogia predării religiei ar trebui să fie o pedagogie în care cel ce predă este intim implicat – ca „model” posibil – în tot ceea ce spune și face. Am cunoscut recent profesori de religie care mi s-au părut absolut admirabili. Cea mai mare parte dintre cei care mi-au plăcut, trebuie să recunosc, au fost femei.

A.C.: Din păcate, școala, în mare parte, e mutilantă în ansamblul ei. Ce să mai vorbim despre aceste ore de religie...

R.C.: Eu cred că, oricum, lucrurile vor evolua; cred că vor apărea marii profesori de religie, trebuie și ei pregătiți, antrenați.

T.B.: Care nu vor putea, însă, preda la clasa a patra.

R.C.: De ce?

T.B.: Pentru că legea deja adoptată limitează obligativitatea religiei la cursul primar. Or, pentru ca religia să dea roade, ea trebuie predată mai ales atunci cînd omul devine matur și înțelege ca adevărat, depășind stadiul unor reprezentări „mitologice”.

Text preluat după emisiunea „Linia întâi”, difuzată de TELE 7abc în 23 ianuarie 1996

Pagini relizate de GABRIELA ADAMEȘTEANU

HUMANITAS MARTIE 1996

ANTHONY FLEW:
Dicționar de filozofie și logică (seria Dicționare)
ALAIN BESANÇON:
Imaginea interzisă. Istoria intelectuală a iconoclastului de la Platon la Kandinsky (colecția Istoria ideilor)
PÄR LAGERKVIST: Baraba (roman)
ANA FELICIA ȘTEF:
Manual de greacă veche (seria Tratatate/Referințe)
AURELIA MARINESCU:
Codul bunelor maniere astăzi/editie 1996
*** Evanghelii apocrife (colecția Terra Lucida)
ELIADE/CULIANU:
Dicționar al religiilor (seria Dicționare)
PLATON:
Lysis. Cu un eseu despre înțelesul grec al dragostei de oameni și lucruri de Constantin NOICA (colecția φ)

INSTITUTUL EUROPEAN

Str. Cronicar Mustea nr. 17
C.P.: 161 • cod 6600 • Iași

INSTITUTUL EUROPEAN a lansat prima carte în decembrie 1991. În aproape cinci ani de existență și-a făcut un nume prin cărțile și colecțiile deja cunoscute cititorilor, prin titluri, diplome și premii obținute la diferite saloane de carte.

APARIȚII RECENTE

- Sherman David Spector**
● **ROMÂNIA ȘI CONFERINȚA DE PACE DE LA PARIS**
384 pag., 6732 lei, colecția *Oglinzi paralele*
- Henri-Iréné Marrou**
● **TEOLOGIA ISTORIEI**
192 pag., 3978 lei, colecția *Mythos et Religio*
- Stelian Tănase**
● **ORA OFICIALĂ DE IARNĂ**
200 pag., 4896 lei, colecția *Memorii-Jurnale*

Comenzi și informații la sediul Editurii:
Tel. 032-127311 • Tel.-FAX: 032-230197

IMPORTANT

Publicăm mai jos lista librărilor din țară în care găsiți în fiecare săptămînă revista „22”

- **Arad** – C&M Anticariat, Str. Lucian Blaga nr. 2-4, tel. 057/21.77.49
- **Bacău** – Librăria Humanitas, Str. N. Bălcescu nr. 12, tel. 034/14.60.42
- **Brașov** – Bibliopola (în incinta Agenției Teatrale), Str. Republicii nr. 4, tel. 068/14.41.38
- **Piatra-Neamț** – Librăria Humanitas (în incinta Galeriilor de Artă „Lascăr Vorel”), Str. Ștefan cel Mare, tel. 033/21.20.15
- **Sibiu** – Librăria Humanitas, N. Bălcescu nr. 16, tel. 069/21.14.34
- **Tirgu-Mureș** – Librăria Humanitas-Palas, Piața Trandafirilor nr. 57, tel. 065/16.78.63

HARI KULLER

PURIM

- hamanism și humanism -

Sărbătoarea evreiască numită Purim are la bază un text literar numit Cartea Esterei și cuprins în Biblie după cele două cărți ale Cronicilor și după Ezra și Neemia. Este un text considerat de unii a avea formă de legendă, de alții a fi un mini-roman - deși ar putea fi tratat, pe bune, ca un veritabil poem dramatic. Oricum, nu întâmplător drama despre Haman și Mordehai, personaje centrale în Cartea Esterei, a inspirat în diferite feluri pe Lope de Vega în Spania, pe Racine în Franța, pe Goethe în Germania și pe Grillparzer în Austria. Ca să nu mai evocăm preluările literare, deosebit de numeroase, pe versant evreiesc-laic sau talmudic și midrașic: „Plastica” personajelor din Cartea Esterei o putem deduce după celebre tablouri în materie: unul împodobit chiar și Muzeul de Artă al României; este pinza lui Rembrandt înfățișându-l pe Estera aflată în fața tronului lui Ahașveruș și privind acuzatoare și disprețuitoare către nelegiuitul Haman - planșorul unui prim genocid împotriva evreilor.

Purimul este înainte de toate sărbătorirea acestei „neconsumate drama”, atunci, în *illud tempus*, cu mii de ani în urmă, când Persia își întindea - potrivit legendei biblice - hotarele de la Mediterana până departe în Asia, iar în sud până la hotarele Abisinie; și când, în acea împărăție, domnea Ahașveruș (probabil regele Xeres), la curtea căruia Haman era cel mai înalt dregător.

Și „în al treilea an al domniei lui (Xeres)” se petrecură, potrivit Cărții Esterei, o suită de evenimente posibil de sintetizat în următoarele „scene”: ospățul lui Ahașveruș; neascultarea împărătesei Vaști (de porunca soțului ei, ca să admirea nuri); dizgrațierea reginei și înlocuirea ei cu Estera, devenită noua

regină; uneltiri și intrigi împotriva împăratului și descoperirea lor de către Mordehai, vărul reginei și cel care de fapt o crescuse; Haman unelțește împotriva evreilor și obține de la împărat porunca uciderii întregii etnii mozaice; groaza și expierea evreilor; intervenția Esterei la împărat; Haman continuă să se preocupe de „logistica” genocidului plănuit; Mordehai devine influent la palat; planul lui Haman este dejuțat; iudeii sînt salvați, ba primesc chiar poruncă să se răzbuie pe toți cei ce intenționau să-iucidă; răzbuirea iudeilor și semnificația ei; statornicirea sărbătorii de Purim pentru păstrarea memoriei unei primejdiei colective, surmontată datorită intervenției unor eroi evrei ca Estera și Mordehai: „Căci evreul Mordehai (...) era cu vază printre evrei și iubit de mulțimea fraților săi, a căutat binele poporului său și a vorbit pentru fericirea întregului său neam” - așa se încheie această „piesă istorică” în 12 acte relatată de Cartea Esterei. Narativa este considerată de unii a fi fără temelie documentar-istorică, ci, mai curînd, rodul descrierii literare a unei situații paradigmatiche, suprasaturată simbolic și prilejuind „nivele semantice” dezvăluite, în timp, de hermeneutica iudaică și general-umanistă. Căci în această mică scriere, de numai câteva pagini, abundă atâtea „situații limită”, individuale și colective, încît, analiza lor cu greu ar putea fi întreprinsă în tomuri întregi. Avem în vedere „situații limită” ca: despotismul și grandanomia conducătorilor (mai ales a celui parvenit, cum era Ahașveruș), uneltirile și importanța delațiunii, printre sfetnici; arbitrarul marilor decizii - absurdul oricărui temeiuri pentru „punerea în operă” a unui genocid. O anumită „fundamentare” a planului său făcuse, totuși, Haman cînd argumenta împăratu-

lui că evreii sînt „un popor deosebit în tre popoare” și, de aceea, „să se scrie o poruncă pentru ca ei să fie nimiciți”.

Se știe că o asemenea motivație și o asemenea poruncă au mai fost date, peste milenii, de Adolf Hitler: doar realizarea a diferit - camere de gazare înfăptuite în loc de... spînzurători plănuită. Din unghiul de privire al istoriei ideilor, deosebirea nu este, însă, de esență: oroarea a fost gîndită și, ca atare, a devenit un „element” într-o tabelă, „à la Mendeleev”, *sui generis*, respectiva „căsuță” fiind ocupată sub raport ideatic. În acest caz, oroarea vine de acolo de unde ea a fost doar imaginată și preconceptă. De aceea, Cartea Esterei este și o lucrare literară în care se face „radiografia” uneia dintre situațiile umane tragice limită, neprevăzută în inventarul celor „36 de situații” repertoriare în lucrarea cu același nume (netradusă, din păcate, în limba română) datorată faimosului George Polt.

Dar, se va zice, după toate cele arătate, cum de Purim-ul este, totuși, o sărbătoare implicînd hedonism, grațitate liberatoare și chiar frivolitate?! Iată doar cîteva din riturile ei: în timp ce întreg anul este interzisă „societatea bufonilor”, chiar bufoneria - de Purim e îngăduită. Cum sînt, nu doar îngăduite, ci și stimulate: travestiurile; schimbarea de „roluri” și „statusuri” cu notabilitățile; critica „de jos în sus”, ba chiar satirizarea virulentă a celor cu avere sau puternici. Carnavalescul, sub toate aspectele, e în toi, iar recuzita scenetelor și textele amintesc comedia bufă. Nimic nu este încorsetat de Purim: nici chiar interdicția de a face chip cioplit sau de a figura (prin păpuși, marionete, actori) orice soi de personaj. Din aceste abateri de la legea religioasă s-a născut, încă pe la 1600, teatrul evreiesc, cînd s-a dramatizat pentru întreaga oară Povestea Esterei. Cînd s-a extins Jocul de măști.

Teatrul de Purim, dezvoltîndu-se mereu, a culminat pe adevărate scene, din care aceea slujită de evreul Goldfaen în România a fost printre cele dintîi în lume.

Hedonismul Purim-ului se exprimă și prin simbolurile culinare (faimoasele *hamantaș*, prăjituri din aluat, în cinci colțuri) sau prin mîncărurile din care se

înfruptă bogat și sărac. La ospăț se debitează tot bagajul de glume, versuri, hazuri și cîntece de care dispun „actanții”.

Dar este oare Purim-ul o adevărată sărbătoare evreiască, de tipul celor grave și tremendoase din prima decadă a lui Elul și despre care am mai vorbit la această rubrică?! Firește că nu. Poate că nici măcar nu e sărbătoare: un proverb zice: „Purim-ul nu e sărbătoare, cum febra nu este o boală”. Cu atît mai mult cu cît în legenda acestei sărbători, respectiv Cartea Esterei, numele lui Dumnezeu nu este pomenit măcar o singură dată - în timp ce în toate celelalte, chiar și în sărbătorile cu caracter istoric, aproape că numai despre divinitate e vorba!

Istoriografic vorbind, Purim-ul nu este o evocare a Voinței divine, Legice, ci a Voinței capricioase umane - deci marcată de arbitraritatea, aleatoriu, contradictoriu. Căci înșuși termenul de Pur (în limba persană) înseamnă „zar”, sorți arbitrării. De unde și numele de Purim.

Sărbătoarea de Purim a fost suspectată și sub raportul „evreității” ei - deoarece Mordehai s-a răzbuian pe dușmanii virtuali ai neamului său ucigîndu-i, împotriva poruncii biblice „să nu ucizi”. Într-un fel, „la unison” gîndea Heine, care, peste milenii, va exclama: „să-ți ierți dușmanii, dar numai după ce-i vezi spînzurați!”

Căci, în istorie, *hamanii* au renăscut ori de cîte ori au fost tolerați să supra-viețuiască. Filonul *humanist* presupune, oare, și pe cel *anti-humanist* în iudaism?! Căci scrie Biblia: „(...) au ucis 75.000 din cei ce le erau vrăjmași. Dar n-au pus mîna pe averile lor” (Estera, 9 cu 16).

Există un timp al îndurării și unul al răzbuinării, un timp al memorării și altul al defulării: Purim-ul le reiterează pe toate acestea imaginînd suferința, primejdia și biruința a tot atâtea exerciții ludice. Este sărbătorit fatidicul 13 al lunii de iarnă Adar drept una din zilele ce pot noroci pe unii și lăsa fără noroc pe alții, din fericire pe cei răi. De aceea, de Purim trebuie să te bucuri de rîul celui vinovat.

HÁLLER ISTVÁN

Religia - este sau nu o materie obligatorie în școli?

La 1 februarie 1995, mama copilului K.K. - elevă în clasa a X-a a Școlii Normale „Mihai Eminescu” din Tirgu-Mureș - a trimis următoarea sesizare școlii: „nu doresc ca fata mea să primească nici un fel de educație religioasă la școală”, argumentînd această opțiune cu art. 29, alin. 6 al Constituției României. Răspunsul primit din partea direcțiunii a fost surprinzător: „În conformitate cu planul de învățămînt pag. 53 și 78 și cu adresa Ministerului Învățămîntului nr. 38078 din 20 septembrie 1994 punctul 8, religia este obiect de studiu și eleva nu poate fi școlarizată fără medie la religie”.

Scrisoarea din 27 februarie 1995, adresată Inspectoratului Școlar al Județului Mureș din partea Biroului pentru Drepturile Omului al Ligii Pro Europa, care a cerut clarificări în legătură cu această situație anticonstituțională, a rămas fără răspuns.

În final, totul a fost soluționat într-un mod tipic balcanic: eleva a primit note fără să participe la orele de religie.

După această rezolvare originală, în septembrie 1995 - avînd o nouă Lege a învățămîntului -, am încercat să urmăresc modul în care se pun în practică prevederile art. 9, conform căreia, *în învățămîntul primar religia este disciplină obligatorie, în învățămîntul gimnazial este opțională, iar în învățămîntul liceal și profesional este facultativă*. După prevederile articolului, „elevul, cu acordul părintelui sau al tutorei legal instituite, alege pentru studiu religia și confesiunea”. Nu se menționează posibilitatea părinților de a avea o opțiune filozofică (de ex. ateism), deși Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (semnată de România), art. 2 al Primului protocol adițional, formulează clar: „Statul, în exercitarea

funcțiilor pe care și le va asuma în domeniul educației și al învățămîntului, va respecta dreptul părinților de a asigura această educație și acest învățămînt conform convingerilor lor religioase și filozofice”. Fiind sesizată Curtea Constituțională și în legătură cu acest articol al Legii învățămîntului, Curtea a remarcat: „obligativitatea religiei, ca disciplină în învățămîntul primar, este justificată prin obligația statului democratic și social de a garanta demnitatea omului, libera dezvoltare a personalității în respectul drepturilor și libertăților, ordinea de drept și bunele moravuri ale societății, religia, ca și morală, fiind factori de bază ai acestor fundamente ale dezvoltării personalității umane”. Nu aș dori să comentez definirea României ca stat democratic și social, remarc doar culpabilizarea colectivă a gîndirii nereligioase, care după definiția Curții nu garantează respectul drepturilor etc. Formularea totodată transformă subit obligativitatea persoanelor de a studia religia în obligativitatea statului pentru instruire în acest domeniu. În final, Decizia Curții Constituționale subliniază: „prevederile art. 9 alin. (1) din Legea învățămîntului sînt constituționale numai dacă se respectă, conform art. 29 alin. (1) și (6) din Constituție, dreptul părinților sau tutorilor de a asigura, potrivit propriilor convingeri, educația copiilor minori”. Convingerea poate fi de natură religioasă sau filozofică, în decizie nu se specifică. Deci nu se alege, cum ar fi după litera legii, doar dintre religii sau confesiuni.

Avînd „antecedente” în acest domeniu în școlile din Tirgu-Mureș, imediat după începerea anului școlar au fost trimise un număr de 21 de scrisori la diferite școli și la Inspectoratul Școlar al Județului Mureș în legătură cu modul de aplicare a art. 9 din Legea

învățămîntului. Doar un singur liceu a răspuns la întrebări. Contactînd personal directorii unor școli, s-a constatat un procedeu democratic: părinții elevilor sînt cei care semnează opțiunea pentru o religie, iar copiii ai căror părinți nu doresc învățămînt religios nu participă la aceste ore, indiferent dacă este vorba de învățămînt primar, gimnazial sau liceal. Totodată, Ministerul Învățămîntului, la două luni după începerea anului școlar, încă nu a stabilit materiile opționale - pe lîngă religie - care pot fi studiate în cadrul învățămîntului gimnazial. În aceste condiții, majoritatea covârșitoare a părinților au „optat” pentru învățămînt religios. În cazul bisericilor mici, dacă într-o școală nu se adună numărul suficient de elevi (10 conform Legii învățămîntului), copiii sînt instruiți în cadrul bisericii, iar notele primite se trec în catalog de către învățătorii (sau dirigintele). În Tirgu-Mureș, trei biserici au posibilitatea de a educa în toate școlile: ortodoxă, catolică și reformată; biserica greco-catolică are suficienti elevi în cîteva dintre școli. Unele școli oferă spații și pentru bisericile care nu au numărul de elevi, dar nu pot salariza munca educatorilor.

După informațiile primite, în învățămîntul liceal, unde religia este materie facultativă, mai puțin de 10% din totalul elevilor tirgu-mureșeni doresc să participe la orele de religie. Motivul poate fi incapacitatea cadrelor care le-au predat în gimnazii - la începutul anilor '90, în majoritate nefacultate - de a se adapta la „legile pieței”, apropiind oferta de cerințe. La care se mai adaugă și supraîncărcarea tinerilor cu ore din afara învățămîntului școlar (dorința părinților de a avea copii superdotați nu cunoaște limite).

Iată deci o situație deosebită, rar înfățișată: cînd nu a existat o lege care să impună în mod obligatoriu învățămîntul religios, practic acest lucru s-a impus, iar cînd legea prevede obligativitatea învățămîntului religios, din contră. După studiul aplicării art. 9 din Legea învățămîntului, am rămas cu un gust amar, negăsînd răspuns la întrebările: din ce motiv nu se revine asupra acestui articol, a cărui aplicare ar fi anticonstituțională, și de ce trebuie să avem legi neconforme cu practica?

ADRIAN MARINO

Cultura oficială

IV

(Urmare din numărul trecut)

Fidelitatea politică ține loc de valoare literară

Nu sîntem nici clementi, nici severi. Tipurile umane sînt eterne și moralizarea lor devine inutilă. Le „contemplăm” doar cu o anume mizantropie și luciditate blazată. Bineînțeles, apar și unele noțiuni moderne, specifice. Prin solidarizare și baricadare îndărătul pozițiilor oficiale, al căror gardian fidel se proclamă, scriitorul-agent de propagandă înțelege să „stoarcă” și toate avantajele personale posibile ale „încadrării” rentabile: o existență confortabilă, delegații, premii, o presă literară cit mai favorabilă etc. Este, de fapt, și unul din motivele secrete, egoiste ale conduitei sale politice. Acest spirit se prelungește și în perioada actuală prin obsesia alarmantă a „subvențiilor”, „sponsorizărilor” etc. Vocabularul se schimbă, dar sinecurismul și parazitismul literar rămîn permanente.

Marea carență morală și culturală de-abia acum începe. Se răspîndesc în proporție de masă două aberații, semnalate în diferite contexte și de alții, în stilul fiecărui observator în parte. Prima: adeziunea și fidelitatea politică ține loc de valoare literară, factor considerat cu totul neglijabil; a doua: de vreme ce toți slujim cu același devotament regimul, sîntem încadrați în aceeași uniune de creație, avem același carnet vizat la zi și, teoretic, aceleași drepturi, toți scriitorii sînt sau devin inevitabil și obligatoriu egali. Aceași ierarhie oficială de valori ne recunoaște pe toți și ne consacră, fără excepție. De unde egalitarismul populist, care definește scriitorul format sub regim totalitar. Diferențierea valorică, ierarhizarea, selecția reală devin inițiative intolerabile. Selecția perturbă grav întreaga ordine funcțională a sistemului. Scriitorul nostru nu poate concepe și discosa între calitatea de Membru al Uniunii Scriitorilor, să zicem, și simpla sa calitate de „scriitor”, care aparține unui sistem radical deosebit de valori.

Mentalitate extrem de tenace, totuși, care face ca orice debutant, „să se bată pe burta” – ca să ne exprimăm astfel – cu scriitorii în vîrstă, consacrați etc. Și, în același timp, extrem de periculoasă prin ambiguitatea inevitabilă a acestei situații. Pentru că nimic nu interzice, în definitiv, ca și un scriitor „oficial”, „debutant”, „membru al Uniunii” etc., etc. să aibă și un anume talent literar, variabil de

la caz la caz, cum se și întîmplă, de altfel. Care-i dă dreptul deci și la o dublă existență: socială, bineînțeles, în primul rînd, în baza poziției sale oficiale, dar și specific-literară. Ceea ce produce fenomene permanente de interferență și suprapunerii de planuri, confuzii și antagonisme profund echivoce și dubioase.

Scriitorul a rămas totdeauna „cu guvernul”

„Scriitorul oficial” – nu alta este și duplicitatea sa existențială, ontologică, am spune – se revendică atît în conștiința sa, cît și în viața socială și literară profesională, doar de la calitatea prezumtivă de „scriitor”, nu și de la cea de membru al ierarhiei sociale. Singura care, în ordinea totalitară, este, în astfel de cazuri, definitivă și hotărîtoare. De aici, ipocrizia și

Din episoadele trecute: • Cultura oficială se sprijină, ca înainte de '89, pe centralizarea bugetară și este considerată o „proprietate de stat” • Produs tipic al „noii clase”, activistul cultural se consideră singurul reprezentant și apărător al culturii române • Acest nou „ciocoi roșu”, abuziv și corupt, conformist și mediocru, continuă să fie favorizatul Academiei, al emisiunilor culturale TV, al premiilor și publicațiilor oficiale •

o falsă modestie infatuată. Urmată de o permanentă tensiune – neori declarată, de cele mai multe ori doar surdă – între cele două planuri. Și, mai ales, repulsia pe care o provoacă acest tip literar-uman prin impoziția sa permanentă și fundamentală: el ar vrea să se impună și să se facă recunoscut ca scriitor, fiindcă este redactor-șef, editor, director în Consiliul Culturii, dar fără a invoca, pe față, aceste calități oficiale. Deși ele sînt singurele care, în realitate, îi legitimează existența socială și (deci) literară. Ne exprimăm intenționat, pentru claritatea ideilor, în modul cel mai direct cu putință. Orientarea unui astfel de personaj nu poate fi deci decît profund conservatoare, reacționară – în sensul propriu al cuvîntului – structural și definitiv antireformist. El detestă, din instinct de conservare, în primul rînd spiritul critic, liber, orice poziție independentă, „disidență” de orice fel, în ordinea ideologică și culturală, pentru a ne menține doar în acest plan al discuției. Contestarea ierarhiei consacrate, a principiilor oficiale, a soluțiilor alternative, creațiile paralele, „subversiunea” ieșirii din normă – fenomen tipic sistemului totalitar – îi produc o repulsie organică,

sinceră. Chiar dacă rezervele sale de oportunism sînt imense, practic nelimitate, ideea „schimbării”, „reformei”, „răsturnării” îl umple, instinctiv, de panică. Apoi își face un plan secret de bătaie, o strategie defensivă. El este avocatul din oficiu și pe față al stabilității și cauzistul, secret sau în cercul de prieteni, al dublei intenții și limbajului cu cheie. Cînd este mai curajos, el se vrea sau se imaginează un erou al „șopirlei”, un virtuoz al „poantei”, un atlet al „parabolei”, un campion al „simbolului”...

Căci personajul nostru, în imensa majoritate a cazurilor, este doar un duplicitar. De grade, calități și intensități extrem de diferite, bineînțeles, nu mai puțin însă iremediabil dedublabil, uneori pînă la limita semi-schizofreniei. Situația sa este, adesea, mai complexă decît pare la prima vedere, fără a „scuza” sau „apăra” pe nimeni. Instaurarea regimului totalitar a fost atît de bruscă, violentă și traumatizantă, încît, practic, nu una, ci, de fapt, două generații literare au fost obligate să aleagă, să cedeze, să se salveze în termeni brutali pe care-i impunea – fără nici o alternativă – epoca. Practic, mai ales prima generație, „adaptată” de la o zi la alta. N-a existat nici o fază intermediară, pregătitoare, de oarecare durată. Tradiția rezistenței intelectuale și civice

era complet absentă. Scriitorul a fost și a rămas totdeauna „cu guvernul”, în primul rînd din motivele salariale amintite. A operat, apoi, pe scară foarte largă, șantajul de diferite tipuri (problema și „fenomenologia” sa ar merita studiate cu atenție) – el continuă, de fapt, și azi din plin sub forma dosarelor –, dar și lipsa de perspectivă istorică, mitul „situației ireversibile”. Se poate cere însă unei întregi literaturi să nu mai „scrie”, să se saboteze, să se sinucidă? Un mecanism literar mutilat, profund falsificat, alterat, viciat etc. a continuat deci, de bine de rău, să funcționeze. Aceasta este însăși logica istoriei literaturii. Cu eroii săi, puțini (admirabili), cu o imensă majoritate de conformiști, în esență lași, și cu un număr important de victime, pentru care nu putem avea decît un profund respect.

Complexul de culpabilitate care trădează

Dedublarea continuă dintre acceptarea publică a dogmei și percepția realității imediate, autocenzura perfect asumată, toate falsitățile și minciunile propagandistice debitate cu ci-

nism, în plină impostură a fidelității ideologice și partinice, au lăsat urme adînci în conștiința acestui scriitor „sub vremi”. Pînă la urmă, nici nu mai știm bine dacă trebuie să-l înfezezi, să-l detești, să-l disprețuiești sau doar să-l „înțelegeți”. În spiritul lui Spinoza, să spunem: „Nu ride, nu plînge, nu lăuda, nu condamna, ci înțelege”. Celebritatea unui citat poate salva totuși o abjecție? Complexitatea situațiilor este, în orice caz, atît de mare, încît singura soluție echitabilă este (sau pare?) de a considera și evalua numai cazuri individuale. Iar acestea sînt extrem de diferite. Analize și soluții, deci, de la caz la caz. Pentru a condamna (perfect legitim) o mie de vinovați, sacrificăm (cît de legitim?) o sută de nevinovați? Ce valabilitate supremă, definitivă, au normele generale, inflexibile, dure în astfel de cazuri? Cine poate da un răspuns riguros și permanent valabil? *Summum jus, summa injuria* (Cicero, *De off. I, 10, 33*)? Așa se pare. Execuțiile capitale aparțin revoluțiilor. Condamnările strict legale doar ordinii democratice.

O certitudine absolută există totuși în cazul acestor „oficiali”, chiar și a celor aparent convingiți, inclusiv cei „puri și duri”: reaua lor conștiință, complexul permanent de culpabilitate care-i trădează. Au existat mai multe soluții: în situația cea mai frecventă, uitarea; nimeni nu vrea să-și mai amintească de trecutul său. Un altul, destul de obișnuit, este un amestec foarte specific de cinism și resemnare, de raționament „istoric” și invocare a „necesității”. Cei mai (aparent) fanatizați recurg la alibiul și argumentul legalist-patriotic: nu și-au făcut decît datoria; au executat ordine; au aplicat și apărut legi și regulamente; s-au luptat pentru interesele culturii românești și ale statului (argument des invocat și de foștii securiști).

La nivelul de jos, în genere anecdotic, se invocă, global, „rezistența prin cultură”. De asemenea, „rezervele mentale”, reale sau imaginare (verificabile prin prieteni, corespondență, jurnale, eventual opere de sertar), reconstituirea de probe de „rezistență” de diferite tipuri. Este de luat în considerație și curba unui astfel de comportament, adesea în sinusoidă. Ea cunoaște cedări și reveniri intermitente, gesturi de „autocritică” și chiar de „autodenuțare” (foarte rare, existente totuși). Toate sînt dovezi ale unor procese reale de conștiință. Faptul că ele rămîn adesea obscure și nedemonstrabile obiectiv nu înseamnă că n-au existat niciodată sau că nu pot avea măcar o realitate potențială. Categorie profund ambiguă, în care licheaua patentă și senină coexistă indistinct cu „conștiința nefericită”. A împiedica această coabitare, tipică regimului totalitar, este încă practic imposibil. Dar a o ignora total, o lipsă evidentă de obiectivitate.

(Capitol din Politică și cultură. Pentru o nouă cultură română, în pregătire la editura Polirom din Iași)

CĂRȚI DE VÎNZARE LA SEDIUL „22”

ANDREI CORNEA
„Mașina de fabricat fantasmă”
Editura Clavis, București, 1995, 4.400 lei

EMIL HUREZEANU
„Între cîine și lup”
Editura Biblioteca Apostrof, Cluj, 1995, 5.000 lei

Se poate cumpăra prin comandă, trimițînd contravaloarea în contul Editurii Two and two, nr. 402302096427 Bankcoop, Filiala Piața Romană, plus taxele de expediere contra ramburs. O dată cu trimiterea banilor în cont, doritorii sînt rugați să expedieze la redacția revistei „22”, pe numele Ana Istrate, o copie de pe chitanța conform căreia banii au fost vărsați în cont, numele și adresa unde să li se expedieze cartea. De asemenea, se poate cumpăra și de la sediul redacției.

În curînd va apărea cartea *Obsesia politicii* de Gabriela Adameșteanu

Volumul conține interviuri cu: Regele Mihai, Corneliu Coposu, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Ioan Petru Culianu, Gabriel Liiceanu, Andrei Pleșu, Nicolae Manolescu, Paul Goma, Mihai Botez, Emil Constantinescu, Vladimir Tismăneanu, Ion Rațiu, Matei Călinescu, Mircea Martin, Dorin Tudoran, Alexandru Paleologu, Sorin Alexandrescu, Victor Babeș, Ana Blandiana, Emil Hurezeanu, Ileana Mălăncioiu, Mihnea Berindei.

EDITURA CLAVIS

CRONICĂ PLASTICĂ

Suprafețele
lumiiExpoziția „Ieșirea din suprafață”
a lui Petru Lucaci, la Muzeul Național de Artă

Pictorul Petru Lucaci propune „Ieșirea din suprafață” ca temă pentru ultima sa expoziție de la Muzeul Național de Artă, dovedind astfel încă o dată disponibilitatea sa de continuă experimentare, de invenție, dusă până la a contraria orizontul de receptare, cu riscul demolării propriului său succes.

Evoluția de până acum a lui Petru Lucaci, aflat în plină maturitate creativă, nu arată ca o scară domol suitoare, nici ca o succesiune de discontinuități explozive, ci mai mult ca o explorare orizontală sistematică, desfășurată pe mai multe direcții. El își propune astăzi evadarea din suprafață, precum altădată încerca recuperarea clar-obscurei lui sau cum mai tirziu, poate, va cerceta posibilitatea exprimării plastice a temporalității.

Actuala tentativă a lui Petru Lucaci îl situează pe acesta într-un traseu major al istoriei picturii, punându-l în dialog cu marile figuri care și-au pus problema raportului dintre suprafața suportului și spațiul percepției, construind diverse propuneri de spații plastice, dintre care cel al Renașterii s-a impus pentru o durată mai lungă. „Anch'io sono pittore” ar putea spune Petru Lucaci asemenea lui Correggio, nu pentru că ar fi, ca marii înaintași, creator de opere, ci pentru că se înscrie și el în continuitatea efortului de invenție a unui nou spațiu, amestec de geometrie și redare simbolică, articulând cunoștințele tehnice ale zilei pe fantasmale individuale și colective de acum și dintotdeauna.

Nu-i este dat oricui să încerce reconstrucția unui spațiu plastic, este mult mai agreabil să rafinezi și să filtrezi, prin variații potențial infinite, atmosfera unui spațiu gata constituit, cum au făcut-o impresionistii și urmașii lor comozii. De aceea, demersul lui Petru Lucaci impune în primul rând prin ambiție, dar, după cum vom vedea, și prin câteva certe reușite în soluțiile propuse.

Expoziția prezintă patru categorii de obiecte, fiecare oferind o anumită soluție problemei contradicției dintre suprafață și spațialitate. O primă categorie cuprinde lucrări de format tradițional – pinze pătrate sau dreptunghiulare –, asamblate uneori în polițite și având aparențele informale ale expresionismului abstract. Petru Lucaci nu tratează aceste pinze cu fervoarea gestuală specifică acestui curent. Culoarea este așezată ferm și calm, fără *dripping*-uri sau împoșcări, strat după strat, ajungându-se, prin utilizarea unui cromatism sepastrat, a unor tonalități prețioase, a suprafețelor aurite, la efecte de spațialitate, chiar de *trompe l'oeil*. Ieșirea din suprafață se produce aici într-un mod incipient, subtil. De mare efect sînt panourile care conțin, în centrul unui câmp monocrom, o compoziție abstractă de dimensiuni reduse, intenționate colorată, care, în funcție de gama utilizată, uneori „iese” din suprafață, alteori „intră” în ea.

O a doua categorie de obiecte, în care procedeul suprapunerii suprafețelor este dus mai departe, cuprinde cutii pătrate, puțin adînci, toate de aceeași mărime, avînd peretele frontal de sticlă, precum un tablou înrămat. Efecte de tulburătoare spațialitate rezultă din suprapunerea peste interiorul pictat al cutiei (uneori utilizînd materiale neconvenționale) a suprafeței de sticlă, pictată și ea. Am remarcat câteva exemplare în care interiorul era pictat în ocru și violet, cu valori tactile amintind de Antoni Tapies, iar pe suprafața de sticlă era înscris un grafism negru, executat cu grație și acuitate extrem orientală.

Într-o altă serie de obiecte, Petru Lucaci utilizează suporturi de lemn pliate sub diferite unghiuri, realizînd niște pseudo-kakemono-uri în care partea inferioară, vopsită în negru, se rabatează incitant spre privitor, efect care se pierde, din păcate, în reproducerea fotografică. Aceste panouri sintetizează spațialitatea prin extinderea suprafețelor în planuri care se intersectează, nu numai prin suprapunerea lor.

Ambele procedee – suprapunerea și extinderea suprafețelor – sînt integrate în a patra categorie de obiecte, instalații care amintesc cabinetele de curiozități de altădată. Suprafețele pictate se extind și se închid, formînd cutii mari, avînd practicate orificii de diverse forme și fiind puternic luminate în interior. Privind prin orificii, ca într-un *peep-show*, se întrevede, scaldată în lumină, o lucrare aparținînd primei categorii dintre cele de-

scrise anterior. Invenția spațială este aici mai complexă și presupune interacțiunea cu privitorul. Instalația problematizează raportul conținut/contînător, deoarece incinta însăși este expresivă pictural, deși rămasă în umbră datorită efectului de iluminare. Receptarea presupune asumarea de către privitor a unei poziții relativ incomode, astfel încît durata contemplării este redusă, obiectul, somptuos colorat și luminat, este perceput fugar, ca un eveniment evanescent, amintind aluziv incapacitatea umană de a suporta impactul frumuseții.

Petru Lucaci se întilnește aici cu tentația manieristă de reconstrucție a spațialității ca iluzie și mister. Spațialitatea apare atunci ca o interferență complexă de suprafețe: suprapunerea suprafețelor care constituie obiectul interior este observată prin orificiile practicate în suprafețele care formează incinta.

Pentru Petru Lucaci spațiul nu este goul care pune formele în valoare, el este entitate reductibilă la jocul suprafețelor, care, prin suprapunere și extindere, îl pot, în principiu, pe deplin epuiza. Suprafața caldă, seducătoare a picturii lui Petru Lucaci te lasă, ca o bandă a lui Mōbius, să ajungi oriunde fără a o părăsi, sugerînd că lumea întreagă nu este decît o suprafață care se extinde și se pliază pe ea însăși în nesfîrșite transparente, oferind cu generozitate vederii toate profunzimile ei.

ADRIAN MIHALACHE

O OFERTĂ SPECIALĂ DE
CĂRȚI BUNE, IEFTINE ȘI
TRIMISE DIRECT LA DUMNEA-
VOASTRĂ ACASĂ (taxele
poștale suportate de Club)

Clubul de carte
NICULESCU

Ion Popa, Marinela Popa
LITERATURA ROMÂNĂ
5990 lei, Cod 070-1-95

D. Ivănuș și I. Toma
LIMBA ROMÂNĂ - pentru
concursuri de admitere
în licee, școli
profesionale, colegii,
facultăți -
RETROSPECTIVA
SUBIECTELOR
2390 lei, Cod 022-2-94

D. Ivănuș și I. Toma
LIMBA ROMÂNĂ -
subiecte 1994
3290 lei, Cod 082-1-95

I. Toma
LIMBA ROMÂNĂ
Compendiu de teorie și
aplicații practice
2990 lei, Cod 036-3-94

I. Toma și M. Budică
LIMBA ȘI LITERATURA
ROMÂNĂ
3290 lei, Cod 054-4-94

Florica Banu
ALGEBRA - pentru
clasele V-VIII
7990 lei, Cod 081-3-95

A. Galbură și A. Leonte
MATEMATICA-pentru
gimnaziu
2990 lei, Cod 046-3-94

A. Galbură și A. Leonte
MATEMATICA-pentru
baccalaureat, admitere în
licee și facultăți - AN I
1890 lei, Cod 011-4-93

Andrei Bantas și colectiv
LIMBA ENGLEZĂ pentru
știință și tehnică
3490 lei, Cod 069-1-95

Andrei Bantas și colectiv
LIMBA ENGLEZĂ - prin
exerciții
3990 lei, Cod 062-1-95

Violeta Năstăsescu
LIMBA ENGLEZĂ -
conversație rapidă
4390 lei, Cod 083-1-95

Maxim Popp
LIMBA ENGLEZĂ
pentru începători și
inițiali
4390 lei, Cod 094-1-95

Marilena Munteanu-
Alexandrescu
LIMBA ENGLEZĂ
Știi să pronunți
corect?
5690 lei, Cod 097-3-95

Florin Șlapac
LIMBA ENGLEZĂ -
nivel mediu
5290 lei, Cod 072-3-95

Doina Sandu
LIMBA GERMANĂ -
pentru copii
4990 lei, Cod 107-4-95

Petra Matusche și
colectiv
LIMBA GERMANĂ - fără
profesor
5890 lei, Cod 087-4-95

Maria Brăescu
DICTIONAR ROMÂN-
FRANCEZ
9890 lei, Cod 095-3-95

Maria Dumitrescu-Brateș
LIMBA FRANCEZĂ
pentru începători și
inițiali
4390 lei, Cod 093-1-95

Maria Dumitrescu-Brateș
LIMBA FRANCEZĂ
manual de perfecționare
2990 lei, Cod 056-4-94

Maria Dumitrescu-Brateș
LIMBA FRANCEZĂ
Ghid de conversație
3290 lei, Cod 091-1-95

Maria Brăescu,
Monique Boy
LIMBA FRANCEZĂ -
prin exerciții
2990 lei, Cod 063-4-94

Camelia Rădulescu
LIMBA SPANIOLĂ
pentru începători și
inițiali
5490 lei, Cod 085-3-95

Dan Munteanu
LIMBA SPANIOLĂ
Ghid de conversație
4390 lei, Cod 078-1-95

D. Munteanu,
C. Duhaneanu
GRAMATICA LIMBII
SPANIOLE
4390 lei, Cod 088-1-95

G. Lăzărescu
DICTIONAR ROMÂN-
ITALIAN
5390 lei, Cod 067-4-97

G. Lăzărescu
DICTIONAR ITALIAN-
ROMÂN
5290 lei, Cod 068-4-94

Rebe Negoescu,
Gheorghe Vlăsceanu
GEOGRAFIA ROMÂNIEI -
sinteze regionale-teste
grilă-termeni uzuali
pentru bacalaureat și
concursuri de admitere
5290 lei, Cod 106-3-95

Marin Nedelea
ISTORIA ROMÂNIEI -
Compendiu de curente și
personalități politice
• pașoptismul
• conservatorismul
• liberalismul
2990 lei, Cod 034-3-94

Marin Nedelea
ISTORIA ROMÂNIEI -
Compendiu de curente
și personalități politice
• socialismul
• naționalismul
• național-tărănismul
• extremismul de
dreapta
2890 lei, Cod 035-3-94

Radu Mihai Papae
TESTE DE
INTELIGENȚĂ
Rationament geometric
2990 lei, Cod 043-4-94

dr. A. Gheorghiu
CE TREBUIE SĂ ȘTIM
PENTRU A FI MEREU
SĂNĂTOSI
2790 lei, Cod 047-4-94

Draga Neagu
SA CONFECȚIONĂM
SINGURE ACCESORII
VESTIMENTARE
2690 lei, Cod 066-4-94

Draga Neagu
COPILUL NOSTRU ARE
OASPEȚI
2290 lei, Cod 064-4-94

Draga Neagu
SFATURI PRACTICE
PENTRU BUCĂTĂRIA
NOASTRĂ
2590 lei, Cod 042-3-94

Draga Neagu
MENIURI PENTRU
TOATE OCAZIILE
2590 lei, Cod 043-3-94

Radu Mihai Papae
REȚETE PENTRU
TOATE GUSTURILE
2590 lei, Cod 057-4-94

Luigi Preti
DILEMA IUBIRII
1890 lei, Cod 030-2-94

Theodor Fontane
PACATUL
1790 lei, Cod 021-1-94

Iovan Ducici
FERICIRE, IUBIRE,
FEMEIE
2290 lei, Cod 033-3-94

W.S. Maughan
UN CUPLU FERICIT
1690 lei, Cod 005-4-93

Stanislav Nievno
DIN DRĂGOSTE
ADEVARATĂ
1890 lei, Cod 031-2-94

A. Manzoni
DOAMNA DIN MONZA
2690 lei, Cod 041-3-94

Elisabeth Hauer
SINGURATATE ȘI
IUBIRE
2690 lei, Cod 059-4-94

Passionaria Stoicescu
POVESTILE
PRIMAVERII
5600 lei, Cod 079-2-95

Viorel-George Dumitru
PROBLEME ȘI JOCURI
DISTRACTIVE PENTRU
COPII
3590 lei, Cod 086-1-95

BASME
DIN LUMEA ÎNTREAGĂ
4290 lei, Cod 111-4-95

Adevărul
literar și artistic nr. 309

- Literatura română în viziunea unui candidat la fotoliul prezidențial – interviu cu Ion Coja
- Constantin Noica despre Al. Paleologu: „Un extraordinar spirit pentru proba de 80 m plat; din nefericire, proba nu există la bărbăți”
- Un document senzațional din 1932. Revenit ilegal în țară, după o dezerțare în URSS, comunistul Emil Bodnăraș dat în urmărire generală
- Alexandru Ciorănescu: „Jorga ieșise de pe ecranul istoriei”
- O istorie anecdotică și dramatică a literaturii române citită de T. Vărgolici
- Adrian Marino: „Îl prefer pe Zigu Ornea”

Azi Hong Kong, mîine Taiwan

Pentru liderii Chinei, reunificarea țării este o chestiune de mîndrie națională, care nu îngăduie nici o negociere. Ei speră s-o realizeze pe cale pașnică, dar, dacă va fi necesar, nu vor ezita să folosească forța.

Liderii comunisti ai Chinei trăiesc un coșmar. Ei îl și văd reales luna viitoare pe Lee Teng-hui, actualul președinte al Taiwanului, în primele alegeri prin vot direct din istoria Chinei. Îl văd surprinzător de larg membrilor Congresului și vizitînd capitalele lumii în calitate de șef al unui stat distinct, democratic și reprezentînd o forță economică. Acesta este visul urît al Beijingului și s-ar putea ca acest lucru să se întîmple aievea. Ne putem aștepta ca Lee Teng-hui să cîștige cu ușurință alegerile din 23 martie și unii din susținătorii lui din Congresul Statelor Unite se gîndesc deja să-l invite la Washington. În același timp, țările care întrețin relații economice cu Taiwanul urmăresc reacțiile SUA, punîndu-și problema dacă să urmeze sau nu exemplul acestora. Nu numai pentru cei din Beijing, ci și pentru mulți alții acest fapt echivalează cu un drum ce duce spre independența Taiwanului, curs pe care China ar face aproape orice să-l oprească.

Cercurile politice din Beijing consideră politica chineză inviolabilă și sînt decise să împiedice Taiwanul să se autoproclame stat independent; ele amenință că pentru prevenirea acestui fapt, dacă va fi necesar, nu vor ezita să folosească forța. Chiar dacă va fi greu și pentru forțele armate chineze să-și ducă planul la îndeplinire, totuși nimeni nu ignoră amenințarea.

Mao Zedong, liderul revoluției comuniste care l-a obligat pe Chiang Kai-shek și guvernul său naționalist să se refugieze în Taiwan în 1949, obișnuia să spună că ar putea aștepta 100 de ani pînă la reîntregirea provinciei. Chinezii de azi, însă, au mai puțin răbdare, simțînd probabil că Taiwanul devine tot mai puternic și mai independent. Cu puțin timp în

urmă, premierul Li Peng a ținut o conferință în Marea Sală a Poporului, declarînd locuitorilor insulei: „Indiferent cum își vor alege ei președintele, nu vor putea anula faptul că Taiwanul este o parte a Chinei, iar liderii săi sînt doar liderii unei regiuni din China”. „Beijingul preferă o reunificare pașnică”, afirmă Li Peng, cel despre care se spune că în 1989 a trimis tancurile împotriva demonstrațiilor democratice, „dar nu glumim cînd spunem că vom folosi forța”. Purtătorul de cuvînt al Ministerului Afacerilor Externe, Chen Jian, a sugerat chiar existența unui calendar politic, declarînd că, după ce China va revendica Hong Kong-ul în 1997 și Macao în 1999, Taiwanul va fi „o prioritate pe agenda poporului chinez”.

Beijingul își intensifică presiunea chiar din primul tur de scrutin, făcînd tot posibilul pentru a influența apropiata alegere și pentru a înăbuși eforturile Taiwanului de a-și consolida poziția internațională. În perioada războiului rece, guvernul din Taiwan a confirmat oficial că există o singură Chină și că Taiwanul este o parte din ea. Acum însă, Lee Teng-hui, taiwanez de origine, susține o formă de coexistență pașnică și un prelungit *statu-quo*. Cu trei ani în urmă, Taiwanul a afirmat că intenționează să reia relațiile cu Națiunile Unite, „cît de curînd posibil”, chiar dacă nu a un statut asemănător Chinei, dar ca entitate tot atît de legitimă ca și, de exemplu, Coreea de Sud. Luna trecută, Senegalul a devenit a 31-a țară care a stabilit relații diplomatice cu Taiwanul. Bertrand Tsai, analist politic la Universitatea din Taiwan, afirmă că „Beijingul este îngrozit de ideea că lumea întreagă ar putea să reconsidere politica față de Taiwan”.

„Taiwanul ar fi mult mai moderat dacă Washingtonul l-ar avertiza că nu-i va acorda ajutor în cazul unui atac al Chinei”, afirmă un oficial chinez. Chinezii văd dovada acestei soliderității a Statelor Unite în știrile date publicității de Taiwan (cum ar fi aceea ce semnală că portavionul „Ni-

mitz”, escortat de alte 4 vase, au traversat Strîmtoarea Taiwan în decembrie). A fost prima prezență americană în strîmtoare după 1979, cînd Washingtonul și-a reorientat relațiile diplomatice spre Beijing.

Între timp, chinezii și-au trimis propriile semnale, unele precis formulate. Un oficial i-a spus anul trecut fostului secretar al Apărării SUA, Charles Freeman, că Beijingul plănua să activeze o rachetă nucleară în cazul în care Lee Teng-hui nu înceta campania pentru recunoașterea internațională. Statele Unite n-ar fi intervenit, continua oficialul, deoarece n-ar fi riscat pierderea Los Angeles-ului – țintă a unui posibil atac al rachetelor nucleare – pentru a proteja Taiwanul.

Purtătorul de cuvînt chinez a negat în mod public aceste afirmații, dar o sursă din Beijing a spus că Biroul Politic a discutat și aprobat extinderea unei serii de măsuri militare pe care China le-ar fi putut folosi pentru a forța liderii taiwanezi să abandoneze ideea obținerii independenței. „Scopul este de a forța Taiwanul să renunțe la «taidu» (independența Taiwanului), nu de a lansa un atac”. Luni de zile chinezii au crezut că pot pune la cale înfrîngerea lui Lee Teng-hui în alegeri, arătîndu-și în mod clar ostilitatea față de el; ei și-au manifestat nemulțumirea acută atunci cînd acestuia i sa permis să viziteze SUA în iunie anul trecut.

În prezent, ei admit, înfrînți, că Lee Teng-hui va fi reales și își concentrează eforturile pentru a-i domoli tentativele diplomatice. „Ei se așteaptă ca Lee Teng-hui să cîștige și mai speră doar că vor putea să-i schimbe intențiile”, afirmă un diplomat occidental la Beijing.

Politicienii americani presupun că o declarație de independență din partea Taiwanului ar atrage declanșarea unui atac al Chinei. Dar ei cred, de asemenea, că unele din discuțiile purtate zilele acestea la Beijing reflectă lupta pentru puterea supremă, datorată faptului că Deng Xiaoping, principalul lider, este bolnav, ceea ce-l scoate din cursă. Nici unul dintre rivali nu-și poate permite să trateze superficial un subiect atît de vital cum este Taiwanul. Problema în această situație este că se pot declanșa reacții mai riscante decît intenționează Taiwanul.

Președintele Lee Teng-hui speră că poate conta pe ajutorul Statelor Unite. În 1950, cînd Coreea de Nord a invadat Sudul, administrația Truman a trimis în strîmtoarea Taiwan flota 17 pentru a-i împiedica pe comuniști să invadeze insula. În 1954, Statele Unite și Taiwanul au semnat un tratat de neagresiune. Chiar și acum, în pofida nemulțumirii Beijingului, Washingtonul vinde Taiwanului avioane de luptă și echipament de război. Conform legislației validate în 1979 privind relațiile cu Taiwanul, Statele Unite consideră un atac asupra insulei „o amenințare la adresa păcii și securității” regiunii și „de mare interes pentru SUA”. Administrația Clinton nu s-a pronunțat în privința măsurilor pe care le va lua în situația în care războiul civil din China ar redeveni activ. Un expert în problemele Chinei din departamentul Statelor Unite declară: „Taiwanezii, care ar putea comite imprudențe, n-ar trebui să se bazeze pe faptul că le vom veni în ajutor, iar cei din Beijing, care ar putea întreprinde o acțiune militară, n-ar trebui să se bazeze pe faptul că vom sta deoparte”. Politicienii din Washington spun că dacă Lee Teng-hui va fi reales, el va trebui să facă o alegere clară în legătură cu Beijingul: război sau pace. Ei cred că va opta pentru o apropiere pașnică, iar Beijingul speră că Washingtonul să-l convingă să adopte o astfel de politică. Revenirea la vechiul *status-quo* nu ar avantaja cererea de reunificare a Chinei, dar nici nu-i va risipi coșmarul de a vedea Taiwanul îndepărtîndu-se din ce în ce mai mult.

Traducere după TIME de Georgeta Ducman

CITITORII DIN STRĂINĂTATE

se pot abona la revista "22" achitînd la redacție (Calea Victoriei 120) costul abonamentului sau depunîndu-l în

noile noastre conturi

deschise la Banca Comercială Ion Țiriac S.A. București, Str. Doamnei nr. 12: (pentru dolari în contul 4024009230, pentru mărci în contul 4024009231, pentru franci francezi în contul 4024009235, pentru lire sterline în contul 4024009232, pentru franci elvețieni în contul 4024009233, pentru lire italiene în contul 4024009234) sau (pentru orice fel de valută) trimițînd un cec (money order) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România.

	1 an	6 luni	3 luni
- Europa	80 \$	40 \$	20 \$
occidentală:	140 DM	70 DM	35 DM
	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
	56 £	28 £	14 £
	100 CHF	50 CHF	25 CHF

- Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia 40 \$ 20 \$ 10 \$
- Israel 60 \$ 30 \$ 15 \$
- SUA, Japonia, Australia: 100 \$ 50 \$ 25 \$
sau echivalentul în orice monedă convertibilă.

Revista "22" anunță exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizați de redacție (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

Din numerele viitoare

- **Interviul săptămîinii:** Ion Caramîtru, Victor Ciorbea, Alfred Moses, Anton Vătășescu, Ilie Năstase
- **GDS față în față cu Emil Constantinescu**
- **Octavian Paler îi răspunde lui Fey László**
- **Mihai Korne:** „Reorientarea bugetului după alegeri”, „Costul și obligațiile politicii sociale românești”
- **Erwin Kessler:** „Ordine și disciplină”
- **Adrian Marino:** Cultură oficială (IV)
- **Pomogáts Béla:** Dialog intelectual român-ungar
- **S. Damian:** Falsul mit al lui Terminator
- **Hari Kuller:** „Mit, cultură, societate”
- **V. Rizescu despre cartea Irinei Livezeanu „Politica culturală în România Mare”. Fragment din cartea Irinei Livezeanu (Consensul naționalist)**

- **Masă rotundă prilejuită de lansarea cărții „Gnozele dualiste ale Renașterii” de I.P. Culiuan (cu participat: H.-R. Patapievic, Sorin Antohi, Andrei Oîșteanu, Valentin Nicolau)**
- **Radu Negrescu Șuțu:** „A fi sau a nu fi român”
- **William Totok:** „Berlinala '96 – filme din Răsăritul Europei”
- **Recenzia cărții „Economie și prosperitate” de J.D. Gwarty și R.L. Stroup realizată de Dan Cristian Comănescu**
- **Dominique Schnapper:** „Națiune democratică și naționalism etnic (III)”
- **Virginia Marsh:** „România constrînsă la o economie nemiloasă”
- **Kenneth Murphy:** recenzie la cartea „Plicul negru” de Norman Manea

Redacția: GABRIELA ADAMEȘTEANU (redactor-șef); RODICA PALADE (redactor-șef adjuncț); ANDREI CORNEA (publicist comentator); HORAȚIU PEPINE (publicist comentator); OANA ARMEANU (șef secție social); CEZAR PAUL-BĂDESCU (secretar general de redacție); DIANA TURCONI (social); IULIAN ANGHIEL (politic); DAN PERJOVSCHI (grafician); ALEXANDRU CIRIP (secretar tehnic de redacție); RADU DOBÂNDĂ, LUCIAN PIUCĂ (corectori); MIRCEA IONESCU (șef serviciu difuzare și publicitate); CONSTANTIN SATALLA (difuzare); MIHAELA CUCU (publicitate); ANA ISTRATE (șef serviciu financiar-contabilitate).

Rubrici permanente: H.-R. PATAPIEVICI (eseu), N.C. MUNTEANU (comentariu politic), ILIE ȘERBĂNESCU (comentariu economic), RALUCA STROE-BRUMARIU (Parlament), MARIAN CHIRIAC (săptămîna politică), CEZAR BALTAG, HARI KULLER (istoria religiilor), DAN C. MIHĂILESCU (cronică literară), MAGDA CĂRNECI, ERWIN KESSLER (cronică plastică).

Correspondenți: IOAN MUȘLEA (Cluj), DANIEL VIGHI (Timișoara), DINU MIHAIL (Chișinău), ION MIRON DAMIAN (Paris), ADRIAN NICULESCU (Milano).

Consiliul 22: MONICA LUVINESCU, VIRGIL IERUNCA, MIHNEA BERINDEI, EMIL HUREZEANU, VLADIMIR TISMĂNEANU, MIHAI ȘORA, GABRIEL ANDRESCU, SORIN ANTOHI, H.-R. PATAPIEVICI.

Tipărit la FED. Tehnoredactare computerizată: „22”. Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120. Tel 311.22.08, 614.17.76; Fax 311.22.08, e-mail: r22@r22.sfos.ro

Manuscrisele nepublicate nu se restituie ISSN-1220-5761